

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
13/2020
28. marec 2020

Cena 0,60 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PUBLICISTA ĽUDOVÍT ŠTEVKO:
TÁTO (NE)MOC NEBUDE KRÁTKA
Strana 4.

O TRINÁSTYCH PENZIÁCH
SA ROZHODNE V KOŠICIACH
Strana 5.

EXPERT MILAN CHANDOGA
NIELE O CESTÁCH A MOSTOCH
Strana 6.

KATYNSKÝ ZLOČINNÝ MASAKER
NEPREBOLEL PO DESAŤROČIACH
Strana 7.

POHRONSKÝ SLÁVIK
ANDREJ SLÁDKOVIČ
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Po Mičurinovi a sovietskych výskumníkoch prišli do módy po revolúcii v osemdesiatom deviatom americkí vedci. Aspoň v našich informačných médiách. Vynachádzajú tradične každý rok liek proti rakovine a ďalším neuhom, preskúmali vplyv kozmického žiarenia na rast trávy a zmerali rýchlosť slímakov podľa druhov. Všetko cenné objavy, o ktorých pravidelne informuje aj ranné spektrum Slovenského rozhlasu. Nemeckí vedci nezahŕajú, tiež sa venujú kadejakým výskumom. Najnovšie zisťovali úroveň IQ v ich krajine. Výsledok skúmania bol zarážajúci. V priebehu posledných dvadsiatich rokov úroveň IQ v krajine najprv stúpala až nad sto bodov. Potom začala klesať, zastavila sa na deväťdesiatich deviatich bodoch... Paradoxne. Lebo s príchodom vyše milióna lekárov, inžinierov, výskumníkov a profesorov do Nemecka mala úroveň priemerného IQ národa prudko poskočiť smerom hore.

Podľa amerického výskumu najvyššie priemerné IQ majú v Hongkongu – 108. Najnižšie rovníková Guinea – 59. Slovensko 96, Česi 98. Nemecký vedec našiel zdôvodnenie. Priemerný mozog ich občana narázil na strop svojho rozvoja. Stručne povedané – na viac Nemci nemajú. Čo už. Aj tak dobre, keď duševná zaostalosť osciluje okolo 70 bodov. Génovia majú nad 140. Pred voľbami u nás to zvyčajne vyzerá, že máme len takých.

Karel Čapek by sa mohol radíť k veľtcom typu Nostradamus. Scenáre z jeho diel sa plnia. RUR – stalo sa. Voľna s mlokmi – splnené. Biela nemoc – je tu! Nájde sa doktor Galén? Výkvet vedy, nositelia najvyšších IQ by mali byť koncentrovaní v akadémii vied a na vysokých školách. Výstupy našej vedeckej elity ani čoby boli tajné – akosi ich nevidno. Vidno však ich občasnú politickú aktivitu, ktorú volajú apolitická. Keď už chcú hovoriť do života spoločnosti, mali by si opakovať repliku z Čapkovskej hry Biela nemoc. „My vedeckí pracovníci sme si však vedomí, aká neopatrná a úbohá je naša zásluha oproti tej, ktorá odvrátila ďaleko horšiu hľuzu: hľuzu anarchie, epidémiu barbarskej slobody, lepru korupcie a mor spoločenského rozkladu, ktorý zachvátil a takmer smrteľne oslabil organizmus nášho národa.“ A potom hovoriť o etike vedeckého pracovníka. Na to ani netreba IQ nad 140, pohodlne stačí 96.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

V súčasnosti treba vyhrať súboj s neviditeľným smrtiacim nebezpečenstvom Matovičov kabinet prevzal moc na Slovensku

Ivan BROŽÍK – Foto: NR SR

V sobotu 21. marca vymenovala prezidentka Slovenskej republiky Z. Čaputová novú vládu Slovenskej republiky pod vedením predsedu hnutia OĽaNO I. Matoviča. V histórii slovenského parlamentarizmu to bol jeden z najrýchlejších zostavených kabinetov, napriek tomu, že pozostáva zo štyroch politických strán, ktoré disponujú ústavnou väčšinou v parlamente. Deň predtým sa zišla ustanovujúca schôdza parlamentu. Novým predsedom sa stal B. Kollár zo SME RODINA.

Na ustanovujúcej schôdzi sa zišla aj Národná rada Slovenskej republiky, na pôde ktorej prebehli pre poslancov Ústavou Slovenskej republiky predpísané úkony. Jej nový predseda uviedol: „Budeme ľuďom vždy hovoriť pravdu, budeme ľuďom načúvať, budeme vládnuť ľuďom pre ľudí.“ Pripomenul, že „parlament bude mať podstatne väčšie a ťažšie problémy ako to, či môžeme piť kávu. Podstatné je, aby sme upokojili ľudí, aby sme sa zomkli a prešli týmto ťažkým obdobím“. Predstavitelia štvorkoalície to potvrdili aj v ním podpísanej koalícnej zmluve, ktorú zverejnia, až na ňu pridajú podpisy aj všetci poslanci zoskupenia. Premiér Igor Matovič má do 13. apríla predložiť návrh programového vyhlásenia vlády.

■ DEMISIA VLÁDY

Prezidentka sa poďakovala končiacemu vládnomu kabinetu a premiérovi. Ocenila, že v čase, keď Peter Pellegrini viedol vládu, došlo k viacerým pozitívnym zmenám. Vyzdvihla schopnosť kabinetu pohotovo reagovať na zdravotnú krízu súvisiacu so šírením nového koronavírusu na Slovensku. Ocenila, že z funkcie odchádzajúci premiér dokázal nájsť spoločnú reč so svojím nástupcom. „Na záver sa vám chcem poďakovať za to, že sme ako ústavní činitelia mali korektné vzťahy, že som sa na vaše slovo mohla spoľahnúť a že sme vždy komunikovali otvorene a bez postran-

Nová štvorkoalícia podpísala v Bratislavskom hrade koalíčnú dohodu. Vláda musí predložiť svoj program do parlamentu najneskôr 13. apríla.

ných úmyslov. Nepovažujem to za samozrejmosť a vážim si to,“ povedala hlava štátu na adresu odchádzajúceho premiéra.

■ STRIEDANIE MOCI

Bývalý premiér Peter Pellegrini začal svojmu nástupcovi Igorovi Matovičovi veľa zdravia, energie a síl, aby zvládol všetko, čo ho v pozícii čaká. Sľúbil tiež, že je svojmu nástupcovi pripravený pomôcť, ak to bude potrebovať. „Budem mu držať palce, ak bude potrebovať, som pripravený mu pomôcť,“ povedal P. Pellegrini. Vláda Igora Matoviča podľa prezidentky nepreberá iba moc, ale najmä zodpovednosť. V súvislosti so šírením koronavírusu hovorila aj

o potrebe ochrániť čo najviac životov. Prezidentka zdôraznila i to, že vláda má slúžiť aj menšinám.

„Doba a situácia je natoľko vážna, že dnes si inú vládu ako ústavne konajúcu, poctivú, pracovitú, obetavú, odvážnu, rozhodnú a zodpovednú dovoliť nemôžeme. To, že svoje povinnosti budete plniť v záujme občanov, je vašou svätou povinnosťou, lebo práve od vás do značnej miery závisí, ako prejde Slovenská republika svojou ťažkou skúškou,“ povedala prezidentka.

Premiér Igor Matovič sľúbil, že jeho kabinet bude vládnuť otvorene, neodtrhne sa od života ľudí a že to bude kabinet, ktorý bude vládnuť s ľuďmi a pre ľudí. V prejave spo-

menul aj priority vlády a pandémie nového koronavírusu. Ako liek naň označil spolupatričnosť, zodpovednosť a odhodlanie všetkých ľudí, ktorým na Slovensku skutočne záleží. Následne si noví členovia vlády, ako aj jej predseda, preberali od svojich predchodcov úradu. Nová vláda už hneď v deň poverenia absolvovala aj prvé rokovanie.

■ ROKOVANIE NOVEJ VLÁDY

Vláda SR na svojom prvom zasadnutí okrem iného vymenovala do funkcie nových štátnych tajomníkov v rámci jednotlivých ministerstiev. Štátnymi tajomníkmi Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR budú Jozef Mihál a Soňa Gaborčáková. Do funkcie štátneho tajomníka Ministerstva spravodlivosti SR vymenovala Michala Luciaka. Monika Filipová, Ľudovít Paulis a Ivan Husár budú štátnymi tajomníkmi Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Ivan Husár sa stal štátnym tajomníkom rezortu pre oblasť športu. Štátnym tajomníkom Ministerstva vnútra SR bude Lukáš Kyselica. Štátnymi tajomníkmi Ministerstva hospodárstva SR budú Ján Oravec a Karol Galek. Vláda tiež vymenovala Martina Klusa za štátneho tajomníka Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Do funkcie štátneho tajomníka Ministerstva obrany SR vláda vymenovala Mariana Majera.

3 OTÁZKY PRE:

Mgr. Martina DROBŇÁKA z Klubu vojenskej histórie Beskydy

Vojnové cintoríny ako národné kultúrne pamiatky

• Vo verejnej knižnici J. Bocatia v Košiciach sa koncom februára uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia na tému Slovensko a prvá svetová vojna za účasti historikov zo Slovenska, z Česka, Maďarska a Ukrajiny. Ako hodnotíte diskusné príspevky?

Jedinečný výskum prezentovali kolegovia z Česka, ktorí zo štatistických výkazov skúmali straty počas bojov v Karpatoch. Mnohé príspevky mali súvis s regionálnou históriou. Maďarskí kolegovia sa venovali dobovej tlači i tomu, ako reflektovala udalosť vojny v Bardejove. Odznali príspevky sedemnástich autorov o vojnových cintorínoch, o pôsobení légii a ďalšie témy.

• V predchádzajúcich štyroch rokoch sme si pripomínali sté

výročie prvej svetovej vojny. Aktivity vášho združenia KVH Beskydy sa tým zrejme neskončili...

Naše občianske združenie fungovalo aj pred rokom 2014 a predmetu svojej činnosti sa venujeme dlhodobo. V súčasnosti chceme pozornosť sústrediť najmä na výskum v archívoch. Rozpracovali sme niekoľko publikácií, v letných mesiacoch sa budeme venovať obnove a starostlivosti o vojnové cintoríny, údržbe náučných chodníkov na miestach bojov a pripravujeme aj ďalšie aktivity.

• Významným počínom je vyhlásenie vojnových cintorínov z prvej svetovej vojny za národné kultúrne pamiatky...

Spomínaný proces prebieha pod gesciou Pamiatkového úradu SR od roka 2014. Mnohé z týchto cinto-

rínov obnovovalo naše občianske združenie, čím sa potvrdzuje to, čo hovoríme najmenej desať rokov, že pietne miesta majú svoju jedinečnú architektúru, sú citlivo zasadené do krajiny, aby si návštevníci v minulosti i v súčasnosti uvedomili, že sú pozostatkami hrozného vojnového konfliktu. To, že Pamiatkový úrad SR našiel v cintorínoch pamiatkové hodnoty, je kvalitatívnym posunom, ktorým by sme sa mohli postupne dostať na úroveň tých krajín, kde sa o cintoríny dlhodobo starajú. Vojnový cintorín Veľkrop, kde je pochovaných 8662 vojakov, by sme chceli nominovať na označenie európske kultúrne dedičstvo. Dosiaľ ich majú dva cintoríny v Európe – v Slovinsku a Poľsku.

Zhovárал sa Marián ŠIMKULIČ
Foto: autor

V SNN 14/2020
SI PREČÍTAŤE

• Ľubica GÁLISOVÁ z Fóra pre pomoc starším aj o problémoch, ktoré trápia našich seniorov
• Svetová ekonomika sa od začiatku minulého roka prepádla o polovicu aj na Slovensku
• Jedna z najvýznamnejších migračných (vtáčích) trás je v Sennom neďaleko Michaloviec

Slovenské kultúrne knižné dedičstvo je napriek zlým časom bohaté Budapešť nevydrancovala všetky naše cennosti

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: internet

Univerzitná knižnica v Bratislave (UKB) stihla ešte pred vyhlásením núdzového stavu, zavineného šírením epidémie koronavírusu, informovať verejnosť o vydaní katalógu Tlače 16. storočia s podtitulom v Univerzitnej knižnici v Bratislave. Prezentácia publikácie sa uskutočnila 5. marca v budove UKB na Klariskej ulici v Bratislave, kde bolo sídlo prvej univerzitnej knižnice. Navyše, katalóg vyšiel v minulom roku, keď si UKB pripomínala sté výročie svojho založenia.

Ktosi spomedzi prítomných poznamenal: To je neuveriteľné, že sa také vzácne rukopisy nestratili. Stratiť sa síce nestratili, ale množstvo vzácných kníh „odišlo“ do Budapešti. V katalógu Michaela Sibylová, Vlasta Okoličányová a Zita Perleczká predstavujú tlače 16. storočia z bibliofilsky najhodnotnejšieho celku spomedzi všetkých fondov UKB. A to vďaka tzv. starej jezuitskej knižnici, ktorá bola pôvodne knižnicou bratislavského jezuitského kolégia, založeného v roku 1626. Okrem toho skladová skupina 17 obsahuje knihy, ktoré sa do UKB dostali po roku 1919, a aj medzi nimi sa našli tlače zo 16. storočia. Celkovo sa v tejto

skladovej skupine zachovalo 1 609 titulov tlače 16. storočia v tisíc-sedemsto zväzkoch, informovala generálna riaditeľka UKB Ing. Silvia Stasselová.

■ DÔLEŽITÝ PREDEL

„Závažným medzníkom v histórii knižnice jezuitského kolégia bolo zrušenie jezuitského rádu v roku 1773,“ priblížila obdobie a udalosti týkajúce sa knižnice Michaela Sibylová. Kolégium mohlo pokračovať v činnosti ako kráľovské katolícke gymnázium, spravované štátom. Aj knižnica pokračovala v činnosti v rámci tohto gymnázia. Jej fondy však v roku 1782 utrpeli vážnu stratu tak ako aj fondy iných

Univerzitná knižnica v Bratislave zostavila katalóg svojich knižných cenností.

bývalých jezuitských knižníc na Slovensku. Vícekustód budinskej univerzitnej knižnice Martin Kováčič v nich robil výber kníh vhodných pre budínsku univerzitu. Okrem kníh využitelných vo vzdelávacom procese sa do Budína vyviezli aj najstaršie a najvzácnejšie knihy i rukopisy. Na základe rukopisných katalógov fondov vyvezených v rokoch 1782 – 1783 pre potreby budínskej univerzity sú k dispozícii konkrétne počty vyvezených kníh. Výber a odvoz kníh prebiehal v Bratislave v dvoch etapách, počas ktorých bolo z knižnice bývalého jezuitského kolégia vyvezených 3 197 titulov a z knižnice bývalej rezidence 1 604 titulov. Išlo o tlače z 15. až 18. storočia.

■ KABINET VZÁCNOSTÍ

Už od vzniku UKB mali v jej fondoch dôležité zastúpenie staré tlače a rukopisy. V päťdesiatych rokoch minulého storočia sa im začali systematicky venovať a dostali sa na odborné spracovanie. Hlavnú zásluhu na tom mal Imrich Kotvan, zakladateľ Kabinetu rukopisov, starých a vzácných tlačí. Dlhoročným prieskumom sa

podarilo postupne vyselektovať približne dvetisícpäťsto exemplárov tlače 16. storočia. V roku 1981 vyšiel tlačou prvý katalóg tlače 16. storočia z fondu UKB – Slaviká 16. storočia v UKB.

Generálny katalóg tlače 16. storočia, zachovaných na území Slovenska, predstavuje čiastkovú úlohu širšie koncipovaného výskumu dejín knižnej kultúry na Slovensku. Začal sa kreať v sedemdesiatych rokoch 20. storočia a jeho hlavným iniciátorom s okruhom vtedajších spolupracovníkov v Matici slovenskej bol Dr. Jozef Telgarský.

Provenienca tlače katalógu je veľmi pestrá a zaujímavá. Zachovali sa v nej torzá významných humanistických knižníc. Napríklad od zakladateľa bratislavskej rezidence jezuitov Petra Pázmána (1570 – 1637) sú zaregistrované štyri tituly. V období 16. a 17. storočia bola Bratislava centrom humanistickej vzdelanosti krajiny, čo dokumentujú zachované časti knižníc domácich a zahraničných humanistov – J. Sambuca, M. Istvánffyho, J. Purkirchera, Š. Radéciho, N. Ellebodia.

Neexistuje racionálny dôvod na vytváranie veľkých domácich zásob Panika je pri nákupoch veľmi zlý radca

Štefan ZLATOŠ – Foto: internet

Popri zdravotníkoch najväčší nápor na psychické i fyzické sily zažívajú v týchto týždňoch obchodníci. Presnejšie – predavači v potravinách, v drogériách a v zásielkových obchodoch. Pomôžeme im rozumnými nákupmi.

V krízových časoch, keď sa mení zvytý chod bežného života v spoločnosti, je dobré mať doma zásoby potravín a hygienických potrieb na pár dní. Možno na týždeň, nanajvýš dva. Za nerozumné až všetkým škodlivé dá sa označiť panické zdžasobovanie, napríklad múkou a cukrom v objeme potrieb závodnej jedálne na niekoľko týždňov.

■ DISTRIBÚCIA A ČAS

Už bývalá ministerka pôdohospodárstva Gabriela Matečná uskutočnila minulý týždeň hlbokú kontrolu logistických centier a zdžasobovacích veľkoskladov s potravinami. O svojich zisteniach informovala verejnosť.

Podľa nej nikde nezistila problém, naopak, veľkosklady viac potravinových komodít v súčasnosti naskladňujú, ako vyskladňujú. To znamená, že zdžasobovanie nielenže stíha pokrývať predajný dopyt, ale ešte priebežne svoje sklady naplňa.

■ POMÔŽME OBCHODOM

Deti a mládež zostali doma, mnohí rodičia tých najmenších sú na ošetroení člena rodiny (OČR) alebo na práceneschopnosti doma s nimi. Študenti opustili internáty a ich brigádnická sila pri dokladaní tovarov do regálov alebo v pokladniach výrazne chýba. Aj keď tržby momentálne v potravinárskom sektore prevyšujú

svojimi objemami aj zlatý týždeň pred Vianocami, obchody to zvládajú s menším počtom disponibilnej pracovnej sily. Jednoducho, tovar fyzicky nestíhajú doplniť. Zdžasobovanie je plynulé, všetky bežné „navážacie“ termíny zo skladov do predajní sa dodržiavajú, k minimálnym zdržaniam môže prísť iba v cezhraničnej logistike, hoci potravinové kamiónové expresy majú v celej Európe zelenú a prednostné právo jazdy. Rozumnejšie nákupné správanie zákazníkov by v tejto situácii prospelo všetkým.

■ IDÚ NA MAXIMUM

Pekárskí pracovníci ubezpečujú, že majú z čoho piecť, surovinovo

Múky je v mlynoch dosť, ale dopyt po nej je v týchto dňoch taký extrémny, že baliace balíčkové linky nestačia...

sú schopní plniť priebežne požiadavky trhu, no vzhľadom na súčasnú paniku sú už na pokraji svojich maximálnych výrobných kapacít a rezerv. Aj tu sa žiada rozumné správanie kupujúcich a viac ako inokedy platí, že nakupovať menej znamená v konečnom dôsledku mať viac na výber.

■ ZÁSOB JE DOSŤ

Veľké problémy majú mlynári nie so surovinou, ale najmä s balením – dávaním namletej múky do vriec. Bolo by treba výrazne spomaliť nákupné

tempo kupujúcich. Pomohlo by to všetkým v celom reťazci – od dodávateľa cez obchod až po zákazníkov.

„Prázdne pulty, ktoré sme videli nedávno, sú neodôvodnené. Všetci predstavitelia slovenských aj zahraničných obchodných reťazcov nás ubezpečili, že majú dostatočné množstvo zdžasob potravín, úzko komunikujú so svojimi dodávateľmi, plynule doplňajú pulty a rastú im tržby na úrovni vianočných sviatkov. Tovar na pultoch sú schopní doplniť počas krátkeho času. Nie je dôvod na paniku,“ povedala Gabriela Matečná, ešte vo funkcii vicepremiérky a ministerky pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

„Obchodníci zaznamenali v posledných dňoch zvýšenie tržieb v niekoľkých stovkách percent. Zástupcovia reťazcov nás tiež informovali aj o tom, že majú pomerne malé objemy nakupovaných potravín od talianskych dodávateľov, čiže prípadný výpadok dodávok potravín z Talianska by ich ovplyvnil len minimálne a vedeli by ho bez problémov nahradiť,“ uviedol Milan Lapšanský, generálny riaditeľ sekcie potravinárstva a obchodu MPRV SR.

VŠIMLI SME SI

O architektovi Dušanovi Jurkovičovi bolo na stránkach týchto novín v minulých rokoch viac článkov. Prvý slovenský architekt – legenda, tvorca modernej tváre tohto úžasného odboru, si napokon takú pozornosť zaslúžil. Predstavovali sme jeho tvorivého génia z rôznych uhlov pohľadu: od jeho viedenských školských rokov, haličských frontových cintorínov – pamätníkov, výrazných secesných staviteľských moravských (po)krokov, ktoré ho ozdobili prívlastkom „básnik dreva“, cez tragický výkričník bradlianskej mohyly priateľovi Štefánikovi až k odvážnym stavbám v nebotických tatranských strminách a racionálnym funkcionalistickým objektom absolútne zohľadňujúcim požiadavky na technologickú infraštruktúru.

Jurkovičova tepláreň po kompletnej rekonštrukcii dostáva nové kultúro-spoločenské poslanie a kreatívno-oddychovú náplň v novovybudovanom mestskom centre hlavného mesta.

Jurkovičova tepláreň

Taká bola aj bratislavská tepláreň, ktorú podľa jeho projektu začali stavať v roku 1941 a dokončili v roku 1944 po bombardovaní neďalekej rafinérie Apolo. Charakteristický tehlový priemyselný objekt na Čulenovej ulici slúžil až do roka 2008, keď sa zdalo, že ho navždy „pohltil“ nové centrum Bratislavy s troma dominantnými obytnými vežiakmi Sky

Parku od svetoznámeho štúdia Zaha Hadid Architects. Aby sa tak nestalo, iniciatívou ľudí so zmyslom pre „kultúrne hodnoty“ kotlovú a turbínovú halu v teplárni vyhlásili za národnú kultúrnu pamiatku a budovateľa tejto časti hlavného mesta stáli pred novou výzvou – ako zapojiť vyše sedemdesiatročnú pamiatku v jej pokiaľ možno čo najpôvodnejšej podobe do nového urbanistického organizmu aj so zmysluplným konceptom. Už v tomto roku by sa verejnosť mohla presvedčiť, ako sa to architektovi Martinovi Paškovi a ateliéru Adom M Studio podarilo. Komplettnou rekonštrukciou nákladom okolo dvanásť miliónov eur tu podľa budúcich prevádzkovateľov vzniká „budova a v budove“ – atraktívny viacfunkčný priestor s komunitnou atmosférou, s kultúrnymi a so spoločenskými aktivitami, kvalitnými gastro a kaviarenskými službami a coworkingovými priestormi pre ľudí a spoločnosti z kreatívneho priemyslu, architektov, start-upy a menšie IT firmy. Prestavba má byť hotová už tento rok.

Emil SEMANCO – Foto: Tomáš HUSÁR

Kamenné more pod hradom Šomoška je unikátnym prírodným výtvorom

Cerová vrchovina nechce byť zabudnutý kút

V južnej časti stredného Slovenska sa rozprestiera mimoriadne atraktívny celok Cerová vrchovina. Charakterizuje ju vulkanická genéza, ktorá podmienila vznik typických aj unikátnych sopečných útvarov. Pôsobivé solitéry vyčnievajú nad okolie a dodávajú mu pečať svojráznej jedinečnosti. Vzhľadom na prírodné zaujímavosti a historickú výnimočnosť prevažnú časť územia vyhlásili za chránenú krajinnú oblasť.

Koncovým sídlom na hlavnom dopravnom ťahu z Fíakova na hranicu s Maďarskom je Šiatorská Bukovinka. Obec obteká miestny potok, pozdĺž ktorého prechádza turistický chodník. Smeruje do národnej prírodnej rezervácie Šomoška so zručaniami rovnomenného hradu. Pevnosť vybudovali na rovnomennom kopci so stĺpovitým rozpadom bazaltovej lávy. Spolu s ďalšími fortifikáciami plnila strážnu funkciu až do čias, pokým ju neovládli Turci. Vo vtedajších bojoch bola značne poškodená a v roku 1826 ju úplne zničil požiar. Vďaka rozsiahlej rekonštrukcii hrad je v súčasnosti sprístupnený širokej verejnosti. Počas výstupu na hradný vrch prekvapí kamenné more, do ktorého akoby vtekal vejarovitý kamenný vodopád. V jeho vrcholovej časti stĺpiky bazaltu odvážne vyčnievajú do horizontály a celý výtvor obohacujú o estetickú kulisu. Deväť metrov vysoký solitér v ohnutej forme s bizarnými výtvormi na vrchu nemá u nás obdobu a radí sa medzi európske unikáty. Aj

preto sa stal námetom na slovenskú poštovú známku v emisnom

Poštová známka Šomoška z roka 2006

rade Ochrana prírody, ktorú podľa výtvarného návrhu nitrianskeho akademického maliara Karola Felixa zhotovil známy tvorca poš-

tových rytín František Horniak. Na náprotivný vršok Mačacia vedie ďalšia pozoruhodná trasa. Končí sa v bývalom kameňolome na výrobu dlažbových kociek, známych ako „mačacie hlavy“. Otvoril ho Adolf Jansen v roku 1880 a patril k najväčším v Uhorsku. Vyťaženie materiál sa vozil po priemyselnej železnici do spracovateľského závodu v Maďarsku. Trakciu obstarávali štyri parné lokomotívy a osemdesiat vagónov. Jeden z nich je vystavený v insitnom prostredí ako rarita. S útlmou ťažby bazaltu v povojnových rokoch postupne zanikla aj príhľadá banícka osada. Dnes tu ostal iba obnažený terén, ktorý v tichosti vyčkáva na rekultiváciu. Turisticky exponované lokality sú navzájom prepojené náučnými chodníkmi Šomoška a Mačacia, vybudovanými z prostriedkov Phare Credo. Ich vybavenie garantuje zaujímavú a časovo nenáročnú prehliadku atrakcií, ktoré demonštrujú zašlú slávu tohto odľahlého kúta našej vlasti.

Text a foto: Tamara HRABKOVÁ

Treba sa úprimne poďakovať

Ivan BROŽÍK

Keďže slovné spojenie „poďakovať sa niekomu za niečo“ nabralo v nie až takých dávnych, relatívne pokojných časoch aj hanlivý kontext, vysvetlíme, že toto „treba sa poďakovať“ v titulku komentára je myslené úprimne. Naozaj sa treba poďakovať predchádzajúcej vláde a jej inštitúciám za to, ako obdivuhodne zvládli svoj odchod z funkcie prácou pre našich občanov do poslednej sekundy. Slovensko sa práve vďaka tomu zaradilo medzi krajiny Európy, ktoré veľmi rýchlo prijali opatrenia proti pandémie, aj keď na prvý pohľad drastické, ale zrejme sa časom ukáže, že mimoriadne účinné a prezieravé. Už teraz však odborníci konštatujú, že vláda Petra Pellegriniho urobila veľa pre to, aby nástup vírusového ochorenia u nás nemal taký rýchly a dramatický priebeh, a dokázala ho včas prijatými opatreniami v spolupráci s občanmi spomaliť.

Veľmi ťažké to bude mať nová vláda. Viacerí jej členovia sú síce skúsení odborníci, ale chýba im prax v exekutive. A už vôbec sa nemôžu spoliehať na tradičných zhovievavých sto dní. Ak niečo mali, tak je to hodina-dve po nástupe do funkcie na zriadenie pracovného stola, zapnutie počítača a potom už len tvrdý boj na slovenskom bojisku pandémie. A vlastne aj tu treba oceniť nový fenomén v slovenskej politike. Je ním kontinuita. Ešte designovaný premiér sedel na rokovaní krízového štábu vedľa končiaceho premiéra a z verejných vyhlásení oboch vyplynulo, že aj keď si vymenia pozície, istý čas to tak aj môže zostať. A nielen môže, ale aj by malo, ba priam musí, žiada sa dodať.

Z laického pohľadu bežného občana teraz momentálne vedíme boj s vírusom. Zatiaľ úspešne, v porovnaní s inými krajinami Európskej

unie, dokonca aj s tými ekonomicky oveľa silnejšími. Kto chce rešpektovať obmedzenia, vyplývajúce z mimoriadnej situácie a núdzového stavu vyhláseného pre oblasť zdravotníctva, pomôže všetkým. Ako hovorí medzinárodne uznávaná

KOMENTÁR

kapacita s vedomosťami o tých najhorších pandémiách profesor Krčmery, „hocičo urobiť je lepšie, ako nerobiť nič“. Týka sa to aj nosenia rúšok, ktoré mnohí novodobí mudrci bez akejkoľvek terénnej praxe tak iniciatívne spochybňujú. Pán profesor dokonca povedal, a vďaka mu za tú dávku optimizmu, ktorý nám v týchto časoch tak chýba, že ak sa budeme snažiť tak, ako sa snažíme, ak ešte trochu pridáme v sebadisciplíne, tak možno v máji začneme opatrne hovoriť o epidémii v minulom čase...

O jej následkoch Covid-19 bude reč ešte dlhé mesiace. Chrbtica našej ekonomiky – automobilky, je v nefunkčnom stave. Pre zastavenie výroby v nich je ohrozený celý organizmus – tisíce subdodávateľov, ale aj príjmy štátu i občanov. Je jasné, že peniaze teraz nie sú na žiadnom z popredných miest, prioritou je čosi iné. Lenže raz bude treba uhradiť účet. Skôr alebo neskôr, ale bude sa to musieť urobiť. Dovtedy zostáva boj. Na tom pomenovaní sa takisto zhodli predstavitelia predchádzajúcej i nastupujúcej vlády. Teraz je na Slovensku z medicínskeho hľadiska vojnový stav. Požadavkám hygienikov a zdravotníkov sú podriadené všetky kapacity štátu. A vidieť to na výsledkoch. Najnovšie napríklad virológovia z Virologického ústavu Biomedicínskeho centra Slovenskej akadémie vied oznámili, že izolovali na bunkových kultúrach prvé slovenské kmene nového koronavírusu. Je to veľmi dôležitý krok na poznanie jeho genómu a na to, aby sme ho vedeli prinajmenej pacifikovať, ak nie hneď likvidovať. Tento úspech opodstatnene ocenili aj významné medzinárodné medicínske organizácie.

Preberanie moci na Slovensku nikdy nebolo také spojené s pojmom zodpovednosť. V uplynulom týždni

nedošlo iba k odovzdaniu a prevzatíu vlády, iba ku konštituovaniu nového zákonodarného zboru. Došlo k prevzatíu mimoriadnej a obrovskej zodpovednosti za naše zdravie, za čo najbezbolestnejší priebeh epidémie, za jej čo najpriateľnejšie – hoci priznajte si, že budú aj zlé – následky.

Slovensko sa až na malé výnimky zomklo. Nevšímajme si večných sťažovateľov, ktorí aj tak vlastnými rukami a umom nikdy k ničomu spoločnému dobrému neprispeli. Naopak, skúsme si zapamätať obrazy týchto dní. Tie najvšednejšie, no predsa pre nás doteraz nevidané. Nezabudnime na zdravotníkov, záchranárov, sestry, lekárov, takisto i na vojakov, ktorých armáda povolala do výkonu služby v uliciach či pred nemocnicami. Nezabúdajme na hasičov a policajtov, na všetkých, ktorí pracujú v potravinárskom priemysle a naďalej operatívne dostatočne plnia doslova panikou rabované pulty predajní spotrebným tovarom. Vzdajme vďaka predavčikám, predavcom, šoférom rozvozov, všetkým, ktorí nemôžu byť doma tak ako my a robiť z domu vtedy, ak sa dá. Všetkým, bez rozdielu politického trička, profesie, osobných názorov. Zaslúžia si to.

Kočnervírus žije desaťročia

Eva ZELENAYOVÁ

Slovensko má vážny problém, nečelí len koronavírusu, ale aj kočnervírusu. Pravda, silne zmutovanému. Kočnervírus napadol štát skôr, než vznikol. Zaujímavé, že na začiatku bol podvod na firme Technopol a Technopol, ale v iných súvislostiach, správa dza Kočnera dodnes...

Čo sa stalo? Strohá novinová správa z 11. marca tohto roka hovorila o tom, že policajti z Národnej kriminálnej agentúry (NAKA) zadržali ráno trinásť sudcov. Obvinenia padli z trestných činov korupcie, zo zasahovania do nezávislosti súdu a z marenia spravodlivosti. Nuž, konečne si spravodlivosť hľadá na Slovensku cestu, ale akosi selektívne. Lebo ako sa ďalej v policajnej správe uvádza, akciu vykonávala skupina Hmla, ktorá vyšetroje sudcov z Thremy Mariana Kočnera. Takže Kočnerove telefonické kontakty zobrala

policia vážne, Kočnerove tlačovky, na ktorých dokazoval mafiánske pozadie niektorých politikov, zostali bez povšimnutia.

A vôbec, spravodlivosť má v „tejtokrajine“ čudné podoby. Na začiatku deväťdesiatych rokov i na začiatku

POZNÁMKA

podvodu Technopol nebol Kočner sám. Niektorí si trest odpykali, iných štát omlátil, a dokonca Kováča ml. prijal do diplomatických služieb a stále si užíva veľvyslanec post. Iba Kočner sedí v chládku. Pritom mu ani nezrušili milosť od bývalého prezidenta Michala Kováča tak ako v prípade iného podvodníka – jeho syna. Lenže udelením milosti sa kauza Technopol neuzavrela spravodlivo. Veď Kováč ml. má diplomatické výsady, kým Kočnera prevádzajú z väzenia do väzenia, na výslu-

chy za najprísnejších bezpečnostných opatrení.

Milosť prezidenta Kováča vyvolala reakciu – udelenie amnestií vládnym Mečiarovým kabinetom aktérom zavlečenia Michala Kováča ml. do Rakúska. Takmer dvadsať rokov trvalo, kým pod gesciou Ústavného súdu SR rozhodol parlament o zrušení amnestií i milosti, ale opäť selektívne. Nie všetkým. Aj keď koalícia, ktorá vzišla z volieb v roku 1998, mala v parlamente ústavnú väčšinu, neodvážila sa zrušiť prezidentské amnestie. Podarilo sa to poslancovi Budajovi v minulom volebnom období. Neskôr predseda parlamentu Danko priznal, že to bola najväčšia chyba, akú urobili, ale stala sa. Týmto aktom bol na Slovensku zrušený právny štát, lebo do legislatívy zaviedol retroaktivitu, čo nemá obdobu v nijakom demokratickom štáte. Podobná situácia bola v bývalom Čes-

ko-Slovensku, keď sa komunisti potrebovali porátať s tzv. nepriateľmi štátu a svojvoľne zatvárali aj vešali. Samozrejme, s využitím retroaktivity v právnom systéme, čiže použili nové zákony na staré skutky.

Kto však dnes potrebuje aplikovať v praxi totalitné praktiky? Ústavný súd SR zverejnil mená piatich sudcov, u ktorých rozhodol dať súhlas na vziať do väzby. Rozhodovanie ÚS SR o súhlase s väzobným stíhaním sudcov je podľa právnikov rarita. Rozhodovanie o zrušení amnestií nebolo len raritou, ale rovno zrušením právneho štátu, no sniečkarke médiá jasali. Novinári i politici „tejtokrajiny“ vinia za vznik kočnervírusu Fica alebo Mečiara. No za jeho „expanziu“ je jednoznačne rodina Kováčovcov. Otázkou je, kto je za Kováčovcami. Ako chránený exponát prežil dodnes. Ba dokonca sa stal akýmsi mocenským centrom zločinu. Dokazujú to Kočnerove kontakty na takmer všetkých významnejších činiteľov tohto štátu. Aký gigantický proces by to mal byť, ak by chcel Slovensko očistiť od mafiánov, korupčníkov, od tých, čo maria nezávislosť spravodlivosti? A kam by až dočiahol? Vieme, ale nepovieme. Musíme sa chrániť pred mocovirusmi...

AKO BOLO, ČO BOLO

Chcel som písať o nepodarenom programe k stému výročiu SND. Túto tému prehlušila pandémia koronavírusu. Najpravdepodobnejšie bude, že pochádza z netopierov, ďalšia, že unikol z laboratórií, alebo ho do Číny zavliekli americkí športovci, čo sa zúčastnili na vojenských hrách. Teória o vzniku nie sú podstatné. Pandémia je tu a treba sa brániť.

Znelo to ako zlý vtíp, keď kancelárka Merkelová vyhlásila, že Nemecko nepodnikne významné protiepidemické obmedzenia a očakáva sa, že ochorie až sedemdesiat percent populácie. Spomenul som si na istého veterinára, ktorý rozprával, ako kedysi liečili slintačku u kráv. Zverolekár postupne prehmatával papule zvierať. Začal pri chorej krave a potom prešiel na zdravé. Spôsobil, že choroba prebehla celým krávinom. Kravy, ktoré prežili, ostali imúnne. Merkelová predstavila jeden z možných scenárov, pri ktorom choroba prebehne skoro celou populáciou. Z toho vyplýva, že to, čo prežije, získa imunitu.

A tí starší? To sa uvidí. Vo Veľkej Británii zašli ešte ďalej. Neprijali nijaké obmedzenia. Na futbalových zápasoch rozvírovali vírusy plné štadióny a plavárne. Vo Francúzsku boli komunálne voľby. Najefektívnejšie spôsoby

v play-off a oni museli ukončiť sezónu pre desiatich nakazených. A čo ďalší? Vláda odporučila zavrieť školy, ale liberálne mysliaci rodičia namiesto domácej karantény vzali deti na lyžovačku. Podaktorí zamierili do Rakúska

matológie po návrate z lyžovačky v Alpách ordinoval, a dokonca operoval. Za pár dní mu diagnostikovali koronavírus. V karanténe skončilo dvadsaťsedem lekárov a sestier. Dvaja lekári, ktorí by mali zachraňovať ľudí, dostali do

a okolí. Treba zastaviť priemysel na tri týždne, zavrieť úrady, zrušiť osobnú i hromadnú dopravu, zakázať vychádzanie na dvadsaťdva hodín denne. Dve hodiny ostanú vymedzené na nákup potravín.

Nuž, zastavme sa pri slove autorita. Začína sa v rodine. Pokračuje v škole a vrcholí v rešpektovaní štátnej moci. Za našich čias bol učiteľ autoritou. Dnes je vďaka zavádzaniu liberálnych predpisov len trápnu hračkou v rukách rozdrapených žiakov a ich rodičov. Dieťa nerešpektuje rodiča ani učiteľa, rodič vládu, ktorú roky systematicky znevažovali mainstreamové médiá. V tomto prípade štát od občanov požadoval len to, aby najprv oznámili lekárovi, odkiaľ prišli, či sa nestretli s chorým na koronavírus a v prípade potreby ostali v dobrovoľnej karanténe.

Tisíce turistov vracajúcich sa z Talianska sa neprihlásili u obvodného lekára. Dve stovky odmietli nastúpiť na dvojtýždňovú karanténu, bez ohľadu na ľudí vo svojom okolí. Oháňali sa ľudskými právami, ktoré boli silnejšie ako elementárny pud sebazáchovy.

COVID-19 a pud sebazáchovy

Peter VALO

odovzdávania nákazy. Skrátka povedané, silnejší sa zocelia – slabší?

Doma sme, chvalabohu, svedkami iného riešenia. Vrelo súhlasím s uzatvorením hraníc, škôl, kultúrnych, športových a iných podujatí, pri ktorých sa stretáva viac ľudí. Vláda vychádzala zo skúseností z Číny, Talianska a iných krajín, kde sa rozbužila epidémia.

Reakcie boli rôzne. Hokejista Marcel Haščák sa rozčúľil, že hokej najlepšie zarába práve

alebo aj Talianska, kde žili bujarým spoločenským životom podľa rímskeho: „Čo je dovolené bohovi, nie je dovolené volovi.“ Istý cestovateľ priletel súkromným lietadlom z Miami. Riaditeľka nemocnice ho hospitalizovala na pneumologickom oddelení napriek tomu, že vykazoval príznaky nákazy koronavírusom a mal pozitívnu cestovateľskú anamnézu. Výsledok: V karanténe sa ocitlo trinásť sestier a všetci lekári z plúcného. Aby toho nebolo dosť, doktor z trau-

karantény štyri desiatky svojich kolegov. Vzápätí vyšlo najavo, že si s bratislavským doktorom zalyžovali dvaja lekári z Popradu a po návrate prišli do kontaktu s dvesto pacientmi. Katastrofa!

Vedenie Európskej únie, ktoré by rado rozdeľovalo migrantov, sa spočiatku tvárilo, že pandémia je vecou členských štátov. Podľa čínskych skúseností možno koronavírus v Európe zastaviť do konca júna, ak celá EÚ prijme karanténu, akú zaviedla čínska vláda vo Wuhane

SEBAOBRAHA

V čase spoločenského napätia, nech je vyvolané čímkoľvek, občania neraz strácajú zmysel pre racionálne uvažovanie a podliehajú psychózam. To využívajú v plnej miere podvodníci. Nestačí konštatovať, že ide o hyenizmus, treba najmä verejne varovať. Mnohí občania Slovenska v týchto dňoch zúfalo zháňajú ochranné a dezinfekčné prostriedky. Aspoň toho druhého by bol za normálnych okolností v lekárňach a drogériách dostatok, ale – máme medzi sebou aj ľudí, ktorí bez rozumu skupujú všetko a v zbytočných dávkach. Tých však nechajme psychológom.

Všetko s rozumom...

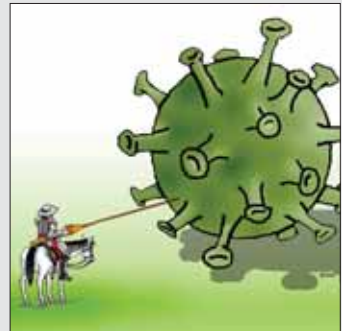
Na internete a, samozrejme, aj na sociálnych sieťach, ktoré sú teraz mimoriadne často navštevované a sledované, sa objavilo množstvo zaručených „dodávateľov“ ochranných rúšok a dezinfekčných gélov. Odhliadnuc od toho, že neraz majú aj stonásobne premrštené ceny, neverte v nijakom prípade všetkým ponukám.

Podvodom sa darí najmä vo vypätých situáciách a podvodníci to dobre vedia. Vylákajú od vás on-line platbu za tovar, ktorý ste si u nich objednali, no samotnej dodávky tovaru sa už nedočkáte. Na takéto podvody upozorňuje najnovšie Policajný zbor Slovenskej republiky.

V súčasnosti neexistuje univerzálna rada, ktorú by bolo možné verejnosti poskytnúť. No všeobecne aj v minulosti platilo, že cez internet nakupujeme iba vtedy, ak si overíme kontakty, ak trochu posurfujeme po internete a zadáme názov predávajúceho. Alebo ak ten má nejaké kontaktné fungujúce telefónne číslo. Iba mailová adresa nestačí. Tých si môžete za pár minút zriadiť desiatky.

V prípade, že sa predsa len rozhodnete uskutočniť nákup pre vás v neznámom internetovom obchode, musíte sa postarať i o to, aby aj váš počítač zostal pre tento obchod neznámy. Počítače si totiž pamätajú – aj údaje z platobných kariet, ktoré používate pri on-line nákupe. Pre prípadných hackerov, ktorí nemusia, no môžu spolupracovať s podvodnými predajcami, prípadne priamo takéto „predaje“ organizovať, je potom v ďalšom kroku veľmi jednoduché vám váš bankový účet vybieliť. Treba si preto dávať pozor na to, aby ste nedávali počítaču súhlas na ukladanie hesiel či údajov o vašich platobných kartách. Našťastie, on by sa vás na to mal vopred „spýtať“. Lenže, aj vyspelejší používatelia výpočtovej techniky najrôznejšie povyskakované upozorňujúce okná bežne iba „odklikávajú“, aby ich neotravovali. Preto zásadne: pri platbe dávajte pozor na to, čo počítač od vás žiada, čo vám navrhuje a postupujte naozaj obozretné a rozvážne.

Ján ČERNÝ
Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Michaela BÁLINTOVÁ: Poznanie ľudových zvykov a tradícií nás veľa naučí

Tradície predkov treba zachovávať

Zhovárал sa Lukáš PERNÝ – Foto: archív M. B.

Nenašli by sme veľa mladých ľudí, čo majú také spektrum aktivít a záľub ako Michaela BÁLINTOVÁ. Popri štúdiu estetiky a občianskej náuky na Prešovskej univerzite s veľkým zaujatím sa venuje herectvu a celkom prirodzene aj spevu a tancu, keďže pochádza z Parchovian, kde má folklór domovské právo a ona sa s ním stretáva od detských rokov.

• Študuješ na Prešovskej univerzite estetiku a občiansku náuku, hráš divadlo, spievaš, tancuješ, pôsobiš vo východoslovenskej folklórnej skupine Parchovianka. V čase prevládajúcej povrchnosti a hyperkonzumu je dosť nezvyčajné, keď sa mladá dievčina venuje udržiavaniu národných tradícií a kultúry. Čo ťa motivuje na uchovávanie kultúrneho dedičstva?

Tým, že som vyrastala v dedinskom prostredí, pravidelne som sa stretávala s ľudovými zvykmi a tradíciami, ktoré sa praktizovali nielen na Vianoce či Veľkú noc, ale aj počas iných častí roka. Bola to do istej miery aj zásluha uvedomelých ľudí, ktorí pochopili, že obraz o živote v minulosti a kultúru našich predkov je dôležité uchovať pre ďalšie generácie a združovali ľudí, ktorí tieto zvyky a tradície pestovali a prezentovali. Vďaka tomu, že sa folklór v našej obci udržiaval, už ako dieťa som sa stala členkou detskej folklórnej skupiny Malá Parchovianka a odvtedy ma táto záľuba nepustila – samozrejme, aj zásluhou mojich rodičov, ktorí ma v tom podporovali a stále podporujú.

Myslím si, že poznanie ľudových zvykov a tradícií nás môže aj v súčasnosti, keď nás ovláda technický pokrok, veľa naučiť. Naši predkovia, hoci vždy nemali všetko potrebné a museli tvrdo pracovať, predsa sa vedeli aj zabaviť, o čom svedčia ľudové piesne, tance, hry, zvyky, ktoré nám zanechali. Dôležité pri tom však bolo, že sa zabávali kolektívne, stretávali sa, dnes je ideálna zábava počítačová hra alebo komerčná televízia a ľudia sú pritom najčastejšie sami. Čím som staršia, tým viac si uvedomujem vzácnosť a súčasne pominuteľnosť nehmotného kultúrneho dedičstva našich predkov. Práve uvedomenie si tej pominuteľnosti ma motivuje na jeho udržiavanie.

• Venuješ sa tiež divadlu. Čo pre teba znamená herectvo, divadlo a film?

Pre mňa je herectvo niečo ako relax od reálneho uponáhľaného

Vysokoškolačka Michaela BÁLINTOVÁ pochádza z obce Parchovany, ktorá je známa folklórnymi tradíciami, preto si aj zvolila študijný odbor, kde môže svoj od malička pestovaný vzťah k folklóru uplatniť.

života. Je to vášeň, ak sa tomu venujete seriózne. Vžívam sa do príbehov a osudov postáv a zabudnem pri tom na svoje vlastné starosti. Na druhej strane je to perfektná forma sebapoznania. Často v živote prežívam situácie, vzťahy, ktoré sú napl-

nené rôznymi emóciami, a niekedy si veľa pocitov neviem vysvetliť, tak si pozriem nejaký film a z prežívania a konania postáv v rôznych situáciách sa veľa dozviem aj o sebe. Divadlo je zrkadlo skutočnosti. Mali by sme v ňom hľadať odpovede na životné

situácie, zamýšľať sa nad nimi, myšlienky dramatikov sú večne aktuálne. Preto by sme mali byť, ak už ideme do divadla, pozornými divákmi a mali by sme sa naplno nechať vtiahnuť do deja.

• Ako vnímaš súčasný stav filmovej a seriálovej produkcie v komerčných televíziách? Dá sa dnes robiť autentické umenie? A ak dá, tak ako?

V komerčnej televízii sa dáva to, čo zarába. Určite sa aj v súčasnosti dá robiť autentické umenie, ale nemôže sa robiť len pre peniaze.

• Ktorá z rolí, ktoré si doteraz hrala, ťa najviac zaujala? Ktorého dramatika máš najradšej?

Každá rola je zaujímavá, pretože zaujímavý je proces oživovania a stvárňovania osoby, ktorá dovtedy žila len na papieri. Vzrušujúca je už len predstava toho, že svoje telo, svoj hlas idem prepožičať postave, ktorá prostredníctvom mňa ožije. Každá rola, ktorú som doteraz stvárnila, ma zaujala. Už len tým, že každá postava, ktorú som predstavovala, vie, odkiaľ ide, čo tu robí a kam ide. Sama si v živote kladiem tie otázky, hľadám svoju identitu, no len čo dostanem scenár a stanem sa postavou, zrazu viem presne, kto som a kam idem. Ťažko by som menovala konkrétneho dramatika, že ho mám najradšej. Moju doterajšiu hereckú skúsenosť formujú rôzni dramatici, každý ma čímsi zaujal, ale obľúbenca zatiaľ nemám...

• Určite uvažuješ o tom, čo by si chcela dosiahnuť? Chcela by si hrať aj vo filme?

Celý môj život akoby riadila nejaká vyššia moc. Jej vyžarovanie si však uvedomujem až v momente, keď niečo dosiahnem. Sú situácie, ktoré menia a formujú môj život často bez toho, aby som to vopred plánovala. Príležitosti, ktorá sa mi naskytne, sa pevne chytím, a tá mi zvyčajne aj ukáže cestu, ako s ňou naložiť. Práve cesta objavovania možnosti sebarealizácie je vlastne zmyslom môjho života. Mojou životnou metou je viesť aj deti k láske k umeniu, k ľudovej kultúre, takže určite chcem učiť, najskôr v základnej umeleckej škole a potom sa uvidí, aké príležitosti ma v živote stretnú.

Hranie vo filme sa veľmi plánovať nedá, určite sa chcem ešte venovať herectvu a zväžím každú príležitosť, ktorá sa mi naskytne, aby som si mohla zahrať.

MEDZI NAMI

Pandémia koronavírusu odhalila v úplnej nahote slabiny bruselských eurokratov. Údaje o hrozbe globálnej nákazy COVID-19 mali predstavitelia Európskej únie z Číny už v januári, ale zachovali bobrika mlčania prakticky až do dvanásteho marca, keď sa Ursula Gertrud von der Leyenová, predsedníčka Európskej komisie, ozvala s hlúpy m vyhlásením pre štáty EÚ, aby neuzatvárali svoje hranice, pretože to má silné spoločenské a hospodárske dôsledky, naruša to životy ľudí a cezhraničný obchod... Pridala sa aj Svetová zdravotnícka organizácia a tzv. ľudsko-právne organizácie, ktoré zatváranie hraníc nevnímajú ako najefektívnejšie opatrenia v boji proti postupujúcej nákaze...

Šéfka eurokomisie sa nezmienila ani slovom o tom, ako Európska únia bude pomáhať štátom postihnutým koronavírusom finančnými prostriedkami z balíka eurofondov alebo distribúciou nevyhnutných zdravotníckych prostriedkov. Len odporúčania, deklarácie a výzvy zo strany Bruselu, a tým sa to končí. Zodpovednosť za zdravotný stav občanov v čase fatálneho ohrozenia leží len a len na národných vládach! Niektoré vlády si odvykli konať bez poky-

nov a nariadení bruselskej vrchnosti, ich hranice zostali otvorené cudzincom a doplatili na to katastrofálnou situáciou vo vlastných štátoch, kolapsom vlastného zdravotníckeho systému. V Európe je nateraz viac nakazených koronavírusom ako v Ázii a denne tu umierajú ľudia po stovkách. Čína často kritizovaná Európou úspešne epidémiu zvládla a začala

Táto (ne)moc nebude krátka...

Ludovít ŠTEVKO

s dodávkou zdravotníckeho materiálu (respirátory, testery, rúška a i.) Česku i Slovensku.

Ursula von der Leyenová sa konečne zobudila z pokojného spánku, lebo jej Nemecko patri po Taliansku a Španielsku medzi krajiny najpostihnutejšie vírusom, priznala, že situáciu v Bruseli podcenili a opatrenia, ktoré prijali národné štáty, aj keď sa zdali drastické, museli byť prijaté. Európska komisia zaslala členským štátom na konzultáciu návrh dočasného rámca štátnej pomoci na podporu hospodárstva v súvislosti s prepuknutím choroby COVID-19.

„Cieľom pomoci je napraviť vážne narušenie hospodárstva EÚ. Pravidlá EÚ v oblasti štátnej pomoci poskytujú členským štátom súbor nástrojov na takéto rýchle a účinné kroky: zriadiť systémy priamych grantov (alebo daňové výhody) pre spoločnosti, poskytnúť dotované štátne záruky za bankové pôžičky, umožniť verejné a súkromné pôžičky s dotovanými úrokovými mierami,

Teda už máme na stole „návrh pravidiel na konzultáciu“, o ktorých sa môže diskutovať mesiac-dva s podmienkou, aby nadnárodné korporácie na koronavírus doplatili čo najmenej. Nuž, na to nám je glorifikovaná Európska únia? Možno koronavírus, s ktorým úporne zápasíme o prežitie, zmení všetky doterajšie pravidlá nášho úniového života aj našu budúcnosť na dlhé roky. Čaká nás

núdzna, ale aj vytriezvenie z globalizácie a vnucovaného liberálizmu. Fyzická a duchovná rekonvalescencia spoločnosti nebude krátka. Politická a stranická rivalita musia ísť bokom. Malo by to byť memento pre novú vládu, lebo nijaká vendeta, tradičné hádzanie blata na predchádzajúcu exekutívu nič nevyrieši, iba zaslepuje mozog starou neplodnou nenávisťou. Problémy, aké nás čakajú, sa nedajú riešiť malicherné, úzkoprso politicky, ale na odbornej úrovni – štátnicky.

Žijeme v epicentre nákazy – nebude nám dobre. Na doterajšie hmotné či sociálne zabezpečenie musíme zabudnúť. Zostane nám však zo života takmer vytesnené povedomie ľudskej spolupatričnosti a morálnych hodnôt, na ktorých historicky stojí civilizácia nášho kontinentu. Bez scestného liberálneho individualizmu a práva silnejšieho.

Globalizmus vyčerpal svoje možnosti. Treba veriť, že sa svet nevráti do starých kolají, že plánovači multikulturalizmu, ktorí sa skrývajú za falošné ľudsko-právne tézy v mimovládach, nebudú mať vietor v plachtách tak ako doteraz. Po kataklizmách a „morových ranách“ pride obroda – tak ako vždy. Nespoliehajte sa na Brusel. Treba veriť duchovnej sile a schopnostiam vlastného národa.

Prvoradou úlohou novej vlády je boj s nebezpečným ochorením Jeden z vládnych mušketierov je už odpílený

Matej MINDÁR – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Prezidentka SR Zuzana Čaputová vymenovala v sobotu 21. marca 2020 novú vládu Igora Matoviča. Nový koaličný štvorlístok v zložení OĽaNO (päťdesiattri poslancov), SME RODINA (sedemnášť), SaS (trinásť) a Za ľudí (dvanásť) má v NR SR podporu deväťdesiatich piatich poslancov, a teda ústavnú väčšinu. Smer-SD ako druhé najsilnejšie parlamentné zoskupenie s tridsiatimi ôsmimi poslancami zostáva v opozícii.

Najsilnejšie politické hnutie novej vládnej koalície Obyčajní ľudia a Nezávislé osobnosti (OĽaNO) obsadilo spolu s premiérskym postom osem ministerských kresiel. Predseda vlády SR Igor Matovič je v politike od roka 2010. S pozície opozičného poslanca patril medzi najväčších kritikov bývalej vládnej strany Smer-SD. Napriek mnohým expresívnym vyjadreniam na pôde NR SR, ktoré neraz zachádzali až do vulgárností, sa stal najpopulárnejším slovenským politikom.

■ PROTIKORUPČNÁ AGENDA

Igor Matovič svoju politickú agendu postavil na boji proti korupcii a rozkrádaniu verejných financií. Pod svoju kuratelú vzal všetky silové rezorty. V jeho vláde bude ministrom vnútra SR bezpečnostný manažér Roman Mikulec. Pôvodne vojenským stíhacím pilot prešiel do Vojenskej spravodajskej služby. Počas krátkej vlády Ivety Radičovej bol jej riaditeľom. V tomto období vypracoval správu o údajnom tunelovaní Vojenskej spravodajskej služby počas prvej Ficovej vlády. Po návrate Smeru-SD k vláde bol obvinený z ohovárania, zo sabotáže a z ohrozenia utajovaných skutočností. V roku 2019 bol právoplatne oslobodený od všetkých obvinení. Ministrom financií SR bude Eduard Heger. V roku 2016 bol po prvýkrát zvolený za poslanca NR SR. Predtým ako vyštudovaný ekonóm pracoval na pozícii manažéra v rôznych firmách. Na Ministerstve obrany SR sa ako konzultant podieľal na reforme Ozbrojených síl SR. Minulé volebné obdobie bol tieňovým ministrom financií a hospodárstva. Kreslo ministra obrany SR patrí Jaroslavovi Nađovi. Ako odborník na obranu a bezpečnosť pracoval niekoľko rokov na Ministerstve obrany SR, v diplomacii pri NATO a EÚ, ale aj ako analy-

tik v mimovládnych organizáciách. Hnutím OĽaNO bol v predchádzajúcom volebnom období zvolený za tieňového ministra obrany. Ministrom zdravotníctva SR sa stal detský kardiológ Marek Krajčí. Od roka 2016 je poslancom NR SR. Pôsobí vo viacerých charitatívnych organizáciách. Je tiež zakladateľom a riaditeľom platformy Kresťania v meste, prepájajúcej v Bratislave viac ako tridsať spoločností, kresťanských komunit a rôzne mimovládne organizácie.

Ministerstvo kultúry SR obsadila historička Natália Milanová. V roku 2016 neúspešne kandidovala na kandidátnej listine OĽaNO. Po zvolení Jozefa Viskupiča za predsedu Trnavského samosprávneho kraja, ktorý sa vzdal poslaneckého mandátu, sa stala poslankyňou NR SR. Pôsobila ako podpredsedníčka Výboru NR SR pre kultúru a médiá. Rezort pôdohospodárstva po novom

vedie lesník a ochranár Ján Mičovský. Bol iniciátorom lesníckej revolúcie proti korupčnému úpadku v štátnom podniku Lesy SR. Je zakladateľom festivalu Deň stromu a Lesníckeho skanzenu. Pôsobí aj ako predstaviteľ združenia občanov Príd a Poznaj. Je tiež jedným zo zakladajúcich členov Slovenského ochranárskeho spolku. Ján Budaj ako jeden z vedúcich predstaviteľov nežnej revolúcie bude viesť Ministerstvo životného prostredia SR. V roku 1989 spoluzakladal hnutie Verejnosc' proti násiliu. Patril do jeho užšieho vedenia a stal sa hlavným hovorcom. V roku 1990 bol zvolený za predsedu. Ako poslanec NR SR sa zaslúžil v uplynulom volebnom období za zrušenie Mečiarových amnestií.

■ KOLLÁROVE KRESLÁ

Hnutie SME RODINA – Boris Kollár v novej vláde Igora Matoviča obsadilo tri ministerské kreslá. Vice-

premiérom pre legislatívu a plánovanie sa stal člen predsedníctva hnutia Štefan Holý. V rámci SME RODINA pôsobil ako tieňový minister financií. Tento dlhoročný bývalý advokát bol činný vo viacerých spoločnostiach projektového manažmentu vo veľkých priemyselných firmách. Novým ministrom dopravy a výstavby SR je Andrej Doležal. Doteraz pracoval v mediálnej oblasti. Svoju prvú pracovnú pozíciu získal v televízii Markíza, kde napríklad zodpovedal za spustenie stanice Doma. Pôsobil aj v RTVS i v televízii JOJ. Neskôr sa stal riaditeľom inovácií v spoločnosti, ktorá bola činná tiež v mediálnom priemysle. Podpredseda hnutia Milan Krajniak obsadil post ministra práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Od roka 2016 je poslancom NR SR. V druhej polovici deväťdesiatych rokov bol predsedom Občiansko-demokratickej mládeže. Počas druhej Dzurindovej vlády bol členom prezidia Fondu národného majetku SR. V rokoch 2010 až 2012 pôsobil ako poradca ministra vnútra Daniela Lipšica. V tom čase sa venoval aj boju proti rómskej kriminalite. Istý čas vydával internetový denník Konzervatívny výber.

■ VIZITKY SULÍKOVCOV

Strana Sloboda a Solidarita (SaS) pod vedením dlhoročného predsedu Richarda Sulíka získala vo vládnej koalícii tri ministerstvá. Novým ministrom hospodárstva SR a vicepremiérom pre ekonomiku sa stal predseda Richard Sulík. Patril medzi spoluautorov slovenskej daňovej reformy, uskutočnenej počas druhej Dzurindovej vlády. Istý čas pôsobil aj ako poradca ministrov financií SR Ivana Mikloša a Jána Počiatka. Po volebnom úspechu strany SaS v roku 2010 bol zvolený za predsedu NR SR. V októbri 2011 jeho strana odmietla podporiť vládny návrh slovenskej účasti na tzv. Eurovare. Hlasovanie o tejto otázke bolo spojené s dôverou vlády Iveti Radičovej. Svojím rozhodnutím tak vláda predčasne stratila dôveru Národnej rady SR. V rokoch 2014 – 2019 pôsobil ako poslanec Európskeho parlamentu. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR prevzal Branislav Gröhling. V roku 2016 sa stal poslancom NR SR. Ako podnikateľ v oblasti vizáže v rámci SaS pôsobí ako tímlíder pre školstvo. Vo svojej aktivistickej a publicistickej

činnosti sa venuje najmä strednému odbornému školstvu. Bol tiež členom prípravného výboru a do roka 2017 štatutárnym zástupcom občianskeho združenia Podporme remeslá, v rámci ktorého od roka 2006 organizoval projekt odborného vzdelávania Education. Novým ministrom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR je slovenský diplomat a doterajší veľvyslanec Slovenskej republiky v USA Ivan Korčok. V rezorte diplomacie pôsobil v rokoch 2002 – 2005 a 2015 – 2018 na pozícii štátneho tajomníka. V deväťdesiatych rokoch pracoval na veľvyslanectvách SR v Nemecku a vo Švajčiarsku. V rokoch 1999 – 2001 bol tiež členom Misie SR pri NATO. Druhá vláda Mikuláša Dzurindu ho v roku 2003 vymenovala za vedúceho delegácie SR pre prístupové rokovania do NATO. Neskôr sa stal veľvyslancom Slovenskej republiky v Nemecku, pri EÚ a v USA. V rokoch 2015 – 2017 bol splnomocnencom vlády SR pre predsedníctvo v Rade EÚ.

■ DVA POSTY PRE KISKU

Najmenšia parlamentná strana Za ľudí pod vedením bývalého prezidenta SR Andreja Kisku získala v novej vláde dva ministerské posty. Prvá podpredsedníčka strany Veronika Remišová sa stala vicepremiérkou a ministerkou pre regionálny rozvoj. Pred vstupom do politiky poukazovala na údajne pochybné verejné obstarávanie Slovenského vodohospodárskeho podniku pri nákupe novej kompy. V roku 2016 bola ako líderka kandidátky OĽaNO zvolená za poslankyňu NR SR. V roku 2019 vstúpila do vznikajúcej strany bývalého prezidenta Andreja Kisku Za ľudí. Novou ministerkou spravodlivosti SR je bývalá štátna tajomníčka a advokátka Mária Kolíková. Istý čas pôsobila ako riaditeľka Centra právnej pomoci. Samotný Andrej Kiska sa o funkciu v novej vláde ani o poslanecký post neuchádzal s odvolaním na svoj neuspokojivý zdravotný stav...

Hlavnou úlohou novovymenovanej vlády Igora Matoviča je zastavenie šírenia nebezpečnej nákazy nového koronavírusu. Okrem zabezpečenia zdravia a bezpečnosti občanov Slovenskej republiky musí nová vláda, čo najskôr prijať potrebné opatrenia, ktoré dokážu zmierniť následky šíriacej sa nákazy na našu ekonomiku.

Trináste dôchodky môže oprávneným ešte vziať ústavný súd aj nová koalícia

O pridatých penziách sa rozhodne v Košiciach

Ľudovít KUSAL – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Všetkým poberateľom niektorého z typu dôchodkov môže ich trinástu výplatu zastaviť už len Ústavný súd SR. Obrátila sa naň prezidentka Zuzana Čaputová, ktorá sice podpísala novelu zákona o sociálnom poistení, ale zároveň sa obrátila na košických sudcov, aby posúdili, či boli, alebo neboli splnené zákonné podmienky na skrátené legislatívne konanie pri jej schvaľovaní v NR SR. Skôr sa predpokladalo, že prezidentka novelu nepodpíše. Rozhodla sa však pre toto „šalamúnske“ riešenie. Ak by toto opatrenie chcela nová vládna garnitúra zrušiť, musela by to opäť odhlasovať v parlamente.

Na trinásty dôchodok majú podľa novely nárok všetci poberatelia dôchodku. Aká bude jeho výška? A v čom je rozdiel oproti doterajšiemu vianočnému príspevku?

Trinásty dôchodok dostanú poberatelia všetkých dôchodkových dávok. Celkovo by sa toto opatrenie malo dotknúť 1,4 milióna ľudí. Ak dôchodca poberá len jeden dôchodok, trinásty dôchodok bude v súčasnej priemernej výške daného dôchodku.

■ O KOLKO EUR VIAC

To znamená, že pre poberateľa starobného dôchodku bude toto príplatenie predstavovať 460,40 eura, predčasní dôchodcovia by mali dostať 433,20 eura, sirotské dôchodky sú v priemernej výške 137,70 eura, priemerný dôchodok vdov je 263,10 eura, vdovcov 208,80 eura. V prípade stopercentného zdravotného postihnutia invalidov je priemerný dôchodok 380 eur,

do sedemdesiatich percent postihnutia je táto suma na úrovni 209,90 eura. Sociálny dôchodok by mal dosiahnuť 255 eur a invalidný

dôchodok z mladosti by mal byť vo výške 280,5 eura. V prípade, ak bude mať poistenec nárok na viacero dôchodkových dávok, vyplatí

sa len jeden trinásty dôchodok, a to ten, ktorého suma je najvyššia.

Z analýzy vplyvov na rozpočet verejnej správy vyplýva, že celkovo sa očakávajú zvýšené výdavky rozpočtu verejnej správy z dôvodu zavedenia a vyplatenia trinásteho dôchodku všetkým poberateľom dôchodkových dávok na úrovni okolo 442,2 milióna eura v tomto roku, na úrovni 477,2 milióna eura v budúcom roku, v roku 2022 by mali dosiahnuť 514,1 milióna eura a v roku 2023 by mali predstavovať 553,3 milióna eura.

■ ZMENY SYSTÉMU

Vianočný príspevok zaviedla ešte prvá vláda Roberta Fica v roku 2006. V priebehu rokov sa systém jeho vyplácania niekoľkokrát menil. Minulý rok bol nastavený tak, aby jeho maximálna výška dosiahla sumu sto eur. Trinásty dôchodok nahradí práve tento doterajší vianočný príspevok, ktorý Sociálna poisťovňa vlni vyplácala len tým penzistom, ktorých dôchodok alebo úhrn dôchodkov dosahoval najviac 658,50 eura.

Kým suma vianočného príspevku klesala s rastúcou výškou dôchodku, trinásty dôchodok bude Sociálna poisťovňa vyplácať v rovnakej výške pri rovnakom druhu dôchodku. Poberatelia všetkých druhov dôchodkov budú trinásty dôchodok dostávať vždy v novembri. Prvýkrát dostanú mimoriadny dôchodok už tento rok. Pôvodne sa mal vyplácať v decembri, ale poslanci o penziách rozhod-

vali takpovediac na poslednú chvíľu a o trinástych dôchodkoch rozhodli niekoľko dní pred skončením svojho funkčného obdobia v zrýchlenom legislatívnom konaní, čo napokon viedlo prezidentku Z. Čaputovú, aby požiadala o verdikt ústavný súd.

Trinásty dôchodok nebude mať vplyv na dôchodok z druhého dôchodkového piliera. Nemožno ho totiž chápať ako dávku, ktorá zabezpečuje sporiteľovi pravidelný mesačný doživotný príjem. Ak dôchodkyňa dostáva povedzme starobný dôchodok vo výške 450 eur a k tomu vdovský dôchodok 150 eur, bude mať nárok len na trinásty dôchodok v sume 460 eur. Trinásty dôchodok sa budú s výnimkou sociálneho dôchodku a invalidného dôchodku z mladosti financovať z rozpočtu Sociálnej poisťovne.

■ ROZHODNE SÚD

O ďalšom osude zákona môžu takto rozhodnúť sudcovia Ústavného súdu SR. Ich rozhodnutie zároveň zavedie precedens, podľa ktorého by sa mali riadiť budúce pokusy využívať inštitút skráteného legislatívneho konania, ktoré sa použilo pri zákone o dôchodkoch, sa má využívať len v mimoriadnych situáciách. Rokovací poriadok parlamentu určuje, že je k nemu možné pristúpiť „za mimoriadnych okolností, keď môže dôjsť k ohrozeniu základných ľudských práv a slobôd alebo bezpečnosti, alebo ak hrozí štátu značné hospodárske škody“.

NA OKRAJ

Súčasná celosvetová pandémia nového koronavírusu jasne ukázala, že Európska únia nie je schopná prijať reálne opatrenia, ktoré by pred šíriacou sa nákazou dokázali primeraným spôsobom chrániť jej obyvateľstvo. Členské štáty tak v záujme ochrany zdravia svojich občanov museli zaviesť vlastné preventívne opatrenia, ktoré azda v čo najkratšom čase dokážu zastaviť toto ochorenie. Po viac ako desaťročí sme znovu svedkami „dočasného“ obnovenia hraničných kontrol na vnútorných hraniciach Schengenského priestoru. Európa bez hraníc, ako sme ju doteraz poznali, je nateraz minulosťou. Toto zodpovedné rozhodnutie členských štátov Únie tvrdo kritizuje šéfkla Európskej komisie Nemka Ursula von der Leyenová.

Padne Schengen?

Podobný názor má aj taliansky predseda Európskeho parlamentu David Sassoli. Je správne, že európski lídri rázne pristúpili k uzavretiu vonkajších hraníc Únie. Je to však príliš neskoro. Hazardujú so zdravím miliónov Európanov. Doslova tlačia členské štáty k tomu, aby znovu otvorili vnútorné hranice. Tento nezodpovedný postoj popredných európskych politikov ešte viac naštříbí dôveru k Európskej únii ako takej. Viaceré členské štáty vrátane Slovenska sa preto rozhodli pristúpiť k tomu, že na svoje územie budú za súčasnej krízovej situácie púšťať len svojich občanov. Ukazuje sa, že voľný pohyb osôb, na ktorý sme boli doteraz zvyknutí, je možný len za predpokladu, že nečelíme nijakým krízovým situáciám.

Dobrý príklad sú Slováci v Maďarsku. Vláda Viktora Orbána prednávať rozhodla, že na maďarské územie môžu vstúpiť len maďarskí občania. A to je problém. Keďže Slováci žijúci v pohraničnej maďarskej obci Rajka (ale aj inde) sú stále občanmi Slovenskej republiky, dostali sa do pasce. Hrozilo dokonca, že za súčasných okolností nebudú môcť opustiť svoje domovy. Napokon sa však ministri vnútra oboch krajín dohodli na špeciálnom režime pre Slovákov žijúcich v Maďarsku a pracujúcich na Slovensku. Prechádzať hranice budú môcť s potvrdeniami.

Dôveru k schengenskému systému naštříbila aj migračná kríza. Dodnes nie sú v dostatočnej miere pred nelegálnymi migrantmi chránené vonkajšie hranice. V týchto dňoch sa do Grécka zo susedného Turecka po mori i súši doslova tlačia obrovské davy moslimských migrantov. Pre Európu sú bezpečnostným rizikom. Okrem toho, že v ich radoch sa môže nachádzať niekoľko potenciálnych teroristov, viacerí z nich môžu byť infikovaní novým koronavírusom. Šikovným spôsobom si s týmto problémom dokázala poradiť susedná Maďarsko. Na svojich južných hraniciach, zároveň vonkajších hraniciach Európskej únie, postavilo plot, čím znemožnilo vstup nelegálnych migrantov na svoje územie i územie Európskej únie. Namiesto podpory od popredných európskych lídrov sa stal premiér Viktor Orbán terčom sústredenej kritiky. Bohužiaľ, doterajší vývoj smeruje k tomu, že migračná kríza a koronavírus môže nadobro pochovať systém otvorených hraníc, na ktorý sme boli doteraz všetci zvyknutí.

Matej MINDÁR

S docentom Milanom CHANDOGOM nielen o budovaní cestnej infraštruktúry

Posluchárne treba súrne zaplniť stavbármi

Zhovárал sa Peter ŠTRELINGER – Foto: archív M. CH.

Docent Ing. Milan CHANDOGA, PhD., absolvent Stavebnej fakulty STU. Po ukončení štúdia v roku 1972 pokračoval v internej ašpirantúre na katedre Betónových konštrukcií a mostov, kde pôsobil až do roka, keď odišiel na dôchodok. V roku 1985 bol vymenovaný za docenta a ďalšie štyri roky vykonával funkciu prodekanu pre vedecko-výskumnú činnosť. V roku 1991 založil firmu PROJSTAR PK, s. r. o., ktorá sa špecializuje na betónové konštrukcie a mosty. V roku 1994 sa zúčastňoval na obnovení vydávania časopisu Inžinierske stavby a až do roka 2002 bol jeho šéfredaktorom. Bol spoluzakladateľom a prvým viceprezidentom Slovenského zväzu stavebných inžinierov. Podieľal sa na založení Komory stavebných inžinierov SR a Slovenského národného komitétu fib. Od roka 2004 až do roka 2019 vykonával funkciu prezidenta SNK fib a zástupcu Slovenska v General assembly fib so sídlom vo Švajčiarsku.

• **Náš rozhovor sa viaže k významnému medzinárodnému oceneniu, ktoré si vlni získal...**

Medzinárodná organizácia fib International mi udelila v máji 2019 čestné členstvo (Honorary Life Member) za celoživotný príspevok k rozvoju betónových konštrukcií na Slovensku a v zahraničí. Toto významné ocenenie sa udeľuje raz ročne, pričom získať ho môže v danom roku len jedna osoba spomedzi viacerých nominovaných odborníkov z celého sveta. Treba zdôrazniť, že ide o prvé ocenenie Slováka touto významnou celosvetovou organizáciou.

• **Priblíž nám trochu činnosť tejto organizácie.**

Fib (fib – Fédération Internationale du Béton) bol založený v päťdesiatych rokoch m. s. Je to jeden z najstarších svetových odborných „spolkov“, ktorý zakladali najväčšie osobnosti betónu a mostného staviteľstva sveta. Táto organizácia eviduje k dnešnému dňu štyridsaťdva členských národných skupín. Cieľom fib, ako je uvedené v stanovách, je rozvinúť na medzinárodnej úrovni štúdiu vedeckých a praktických problémov, a tak podporiť technické, ekonomické, estetické a environmentálne inovácie betónových konštrukcií.

• **Ako sa podieľa Slovensko na činnosti tejto organizácie?**

Československo sa stalo jej členom v šesťdesiatych rokoch minulého storočia. Po rozdelení federácie vznikla samostatná organizácia pod názvom Slovenský Národný komitét fib (ďalej SNK fib). V slovenskom fib-e je k dnešnému dňu zastúpených dvadsať členských organizácií, vysoké školy, projekčné a realizačné firmy, investičné a výskumné inštitúcie, ako aj autorizované osobnosti. Od roka 1998 pravidelne každé štyri roky organizuje SNK fib predkongresové konferencie Betón na Slovensku..., ako aj súťaž Najlepšia betónová konštrukcia... Najlepšie príspevky z konferenčného zborníka sú potom publikované v Národnej správe Concrete in Slovakia..., ktorá je voľne distribuovaná na celosvetových kongresoch fib. S hrdosťou môžeme konštatovať, že sme jedinou krajinou, ktorá sa od roka 1994 na všetkých doterajších svetových kongresoch fib prezentovala tlačnou formou národnej správy. Týmto spôsobom popularizujeme prácu slovenských vedcov, inžinierov a technikov po celom svete. Od roka 1998 organizujeme postkongresové kolokviá Poznatky zo svetového kongresu..., na ktorých vybraný tím odborníkov, prevažne účastníkov kongresu, prezentuje najnovšie poznatky a trendy vo svete výskumu, projektovania a realizácie betónových konštrukcií a mostov. Tieto akcie majú veľmi dobrú účasť a sú voľne prístupné aj pre študentov VŠ.

• **Venujme sa problematike výstavby ciest a diaľnic na Slovensku...**

Slovenskú verejnosť asi najviac zaujíma výstavba diaľnice D1, ktorá spojí Bratislavu s Košicami. V oficiálnych dokumentoch sa uvádza, že bývalý režim mal víziu obe metropoly spojiť už v roku 1990. Dnešný odhad dosluhujúceho ministra dopravy Ľubomíra Ľavého je rok 2026. Najbližšie k skutočnému dokončeniu D1 mal veľmi dobre rozpracovaný PPP projekt združenia najväčších slovenských firiem (Doprastav, Váhostav, Inžinierske stavby...) a francúzskej spoločnosti Bouygues. Projekt zrušilo v roku 2010 Ministerstvo dopravy a rozbehla sa výstavba päťdesiatich kilometrov rýchlostnej cesty R1 z Nítry do Banskej Bystrice so zahraničným konzorciom Granvia s minimálnou dodávateľskou účasťou slovenských firiem. Zrušením koncepcie zmluvy na stavbu úsekov diaľnice D1 cez PPP projekt prišli zúčastnené slovenské firmy o preinvestované milióny a ocitli sa

Expert na betónové konštrukcie a mosty docent Ing. Milan CHANDOGA, PhD. (vpravo) pri preberaní prestížneho medzinárodného ocenenia, o ktorom sa viac dozvieme z interview v rubrike Rozhovor týždňa.

bez pracovnej náplne. Potom prišlo šialenstvo, „berie víťaz s najnižšou cenou“. V úsilí zachovať zamestnanosť, predĺžiť svoju existenciu a získať zákazku predložili súťažiace firmy zjavne podhodnotené ponuky. Netreba sa čudovať, že niektoré firmy sa v rokoch 2014 – 2015 dostali do finančných problémov aj pričinením vlastného manažmentu a prešli bolestnou reštrukturalizáciou. Po problémoch s výstavbou tunela Višňové sa odborná verejnosť právom pýta: Nemala by sa realizovať aj reštrukturalizácia našich inštitúcií, ktoré robia (manažujú) výberové konania? Treba sa tiež zmieniť aj o environmentálnom tlaku ochrancov prírody. Krajiny s vysokým pokrytím diaľničnou sieťou majú veľké šťastie, že postavili svoju cestnú sieť ešte predtým, ako sa táto agenda stala takou agresívnou. Nátlak na zmeny optimálnych trás, ktoré sú výsledkom viacročných analýz dopravných inžinierov, išť za každú cenu s komunikáciou pod zem, do tunelov, znamená niekoľkonásobné predraženie a predĺženie výstavby. Nehovoriac o tom, ako často narúšame to najcenejšie, a to hydrogeológiu našej prírody.

• **Mosty... Prečo napríklad spadol most v Janove? Sú aj na Slovensku takéto mosty, ktorým hrozí zrútenie?**

Pokiaľ ide spomínaný most v Janove. Slávny prof. Riccardo Morandi, taliansky inžinier a architekt, prišiel v šesťdesiatych rokoch s „revolučným“ typom mostných konštrukcií s betónovými predpätými závesmi, ktoré umožnili významne zväčšiť rozpätia polí. V auguste 2018 sa most zrútil a vyžiadal si viacero ľudských životov. Na jeho havarijný stav bol prevádzkovateľ mosta upozorňovaný viac rokov predtým. Išlo najmä o koróziu lán v šikmých betónových závesoch – „tiahloch“ mosta. Prevádzkovateľ dlho ignoroval upozornenia a sanácie, ktoré nakoniec urobil, boli navrhnuté nekvalifikovane. Na Slovensku stále máme vo vážnom, takmer havarijnom stave viacero mostov, ktoré boli postavené v päťdesiatych až sedemdesiatych rokoch. Problém je, že financovanie opráv mostov je také podhodnotené, že sa v drivej väčšine vyčleňujú peniaze len na havarijné stavy mostov.

• **Spomeň, vyzdvihni niektoré mená slovenských projektantov a učiteľov.**

Mal som to šťastie, že som sa počas môjho štúdia stretol so skupinou učiteľov, ktorí svoju prácu vykonávali maximálne profesionálne a ich autorita bola medzi študentmi a odbornou verejnosťou nespochybniteľná. V projekčnej a realizačnej sfére takisto pôsobili viacero špičkových odborníkov. Časové zaostávanie v oblasti nových materiálov a technológií za vyspelým svetom aj napriek absolútnemu nedostatku technických informácií a potlačaniu importu

bolo minimálne. S malým časovým odstupom za svetom sme v ČSSR postavili prvé predpäté letmo betónované a zavesené mosty. Vyrábali sme takmer všetky materiálové komponenty a stroje na výstavbu mostov. Na to bol potrebný um a šikovnosť našich hutníkov, strojárů a stavbárov. Dnes nevyrábame, nevyvíjame, ale väčšinou kupujeme.

• **Vzory?**

V mojom profesijnom živote to bol doc. Jozef Zvara. Vynikal integritou teórie a praxe a bol uzávanou osobnosťou v betonárskej obci v ČSSR. Ako zodpovedný projektant navrhol a s kolektívom katedry vyhotovili projektovú dokumentáciu založenia pylónu zaveseného Mosta SNP v Bratislave. Významne sa podieľal na tvorbe originálnej koncepcie návrhu Mosta Lafranconi. V ostatných rokoch nad všetkými vyčnieval môj spolužiak Ing. Miroslav Matuščík, ktorý nedávno zomrel. Venoval sa návrhu tak betónových, ako aj oceľových mostov. Z jeho projekčnej kancelárie vyšli projekty mostov: Extradosový viadukt v Považskej Bystrici, Most Apollo cez Dunaj, rekonštrukcia Starého mosta v Bratislave a iné. Osobitne treba oceniť jeho pracovitost a schopnosť pri veľkých projektoch zostaviť dobrý projekčný tím. Z tých mladých mostárov by som rád upozornil na doc. Ing. Petra Paulíka, PhD., ktorý po mne pokračuje vo funkcii prezidenta SNK fib.

• **Priblíž aj tvoju vlastnú podnikateľskú činnosť...**

Firmu som založil už v roku 1991. Patri medzi priekopníkov technológie nesúdržného predpätia doskových konštrukcií s veľkým rozpätím na Slovensku. Prvé dodatočné predpäté stropné dosky som navrhol a realizovali sa v roku 1992 na stavbe garáží DDR v Bratislave. Od roka 1992 som postupne uviedol do výroby kotvy nového predpätieho systému PROJSTAR CH s max. kapacitou sily štyristo ton. Veľké slovenské mostárske firmy sa takto stali nezávislé od zahraničných subdodávateľov. Osobitnú pozornosť si zasluhuje činnosť našej firmy v oblasti monitoringu napätosti v predpätých kábdoch a závesoch. Vývoj elektromagnetickej metódy merania síl v predpätnej výstuži sme spolu doc. RNDr. A. Jarošovičom, PhD., začali ešte v roku 1985. Prvé snímače síly boli osadené na zavesenom moste v Tábore a na Moste Lafranconi a sú merateľné dodnes. Od roka 1992 sme vo firme vyrobili niekoľko typov meracích aparátů a stovky rôznych snímačov. Realizoval sme viacero monitorovacích meraní doma (Most Apollo, Mestská estakáda Považská Bystrica a iné) a v zahraničí (USA, Čína, Japonsko, Španielsko a ďalšie štáty). V roku 1998 nás oslovili Američania a začala sa naša šesťročná spolupráca na výskumnom projekte Magnetelastický senzor, sponzo-

rovanom National science foundation USA. Na projekte kooperaovali okrem University of Illinois, Chicago aj Stavebná fakulta STU a Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK. Na Chicagskej univerzite sme za tie roky vybudovali výskumné laboratórium, do ktorého sme dodali meracie aparatury a snímače síly.

• **Aj keď už si už mimo stavebnej fakulty, aká je úroveň technického vysokého školstva? Aký je záujem o štúdium?**

Počet študentov stavebného inžinierstva poklesol v posledných rokoch asi o polovicu. Súvisí to s demografickou krivkou, ale aj s veľkým počtom rôznych iných vysokých škôl, ktoré vznikli. Tiež marketing českých škôl je veľmi silný a mnohých študentov zlákať na technické školy v zahraničí, pričom absolventi tých škôl nie sú o nič lepšie ako tí, čo končia u nás. Naši absolventi sa vedia po skončení dobre uplatniť aj v zahraničí a najmä z mostárov približne polovica odchádza za prácou do zahraničia, po pár rokoch sa však polovica z tých, čo odišli, vráti, takže natrvalo odíde asi dvadsaťpäť percent absolventov (učíme podľa EÚ noriem, čiže vedľa sa bez problémov zamestnať kdekoľvek v Európe).

• **Pochodil si svet. Kde vidíš náš vzor? Amerika, západné štáty, Ázia? Čo ťa z hľadiska tvojho odboru fascinovalo?**

Mal som to šťastie, že v rokoch 1980 – 1981 som dostal od British council študijné štipendium na Univerzite v Sheffielde vo Veľkej Británii. Vtedy sa mi otvorili nielen oči, ale aj uši a ústa. Schopnosť komunikovať v angličtine mi umožnila aktívne sa zúčastniť na svetových kongresoch a sympóziách fib. Ale najviac informácií a poznatkov som získal po tom, čo som sa stal členom medzinárodnej odbornej skupiny fib pre mosty. Pokiaľ ide o výstavbu mostov, vzorom nám mostárom môže byť Japonsko a v ostatných rokoch aj Čína, najmä pre širokú a ekonomicky podloženú inováciu technológií výstavby mostov. Čína, to je najmä Hodvábná cesta – diaľnica a železnica. Nielenže stavajú úžasné mosty, mnohé z nich prekonávajú doterajšie rekordy, ale dokážu to robiť bez akýchkoľvek zahraničnej materiállovej a technologickej podpory, z vlastných zdrojov, vlastným umom a pracovitostou.

• **Na záver... Čo ti leží najväčšími na srdci?**

Už sme si zvykli, že nás roky ignoruje vedenie ministerstva dopravy. V národnom komitáte máme zástupcov NDS a SSC. Železnice SR o nás nemajú záujem, aj keď sú v súčasnosti veľkým staviteľom mostov. Pred niekoľkými rokmi sme s mojím predchodcom Ing. G. Tevecom (prvým prezidentom fib) išli orodovať o podporu našej konferencie k vtedajšiemu ministrovi dopravy. Okrem iného sme mu tmočili aj kritické názory našich členov na prácu štátnych orgánů a inštitúcií, ktoré sa podieľajú na výstavbe cestnej a diaľničnej siete SR. Na jednu z kritických pripomienok o nedostatku kvalifikovaných stavebných inžinierov v štruktúrach týchto inštitúcií nám šéf rezortu dopravy povedal: „Páni, zaspali ste dobu, dnes pri prevahe financovania pomocou eurofondov sa táto práca týka najmä ekonómov a právnikov!“ Tak sa stalo, že pri vzájomnom obviňovaní, kto je vinný za tragickú udalosť v Kurimanoch, minister dopravy a bývalý minister (obaja vzdelaním elektroinžinieri) spolu s masovokomunikačnými prostriedkami namiesto „o spadnutom debnení (výsuvnej skruži) počas betonáže mosta“ hovorili o „spadnutom moste v Kurimanoch“. Ešte dobre, že ho, ako v tom kreslenom Jirákovom vtipu, nepomenovali „padajúci most“.

Neuralgický bod nielen poľsko-ruských vzťahov, ale aj otrasný dôkaz ľudskej zloby Katynský masaker neprebolel ani po desaťročiach

Martin JARINKOVIČ – Foto: ZATL

Tohto roku si Poľsko a početná poľská diaspora vo svete pripomína už osemdesiate výročie jednej z najbolestnejších historických tragédií svojej histórie. Vyvraždenie poľských dôstojníkov a intelektuálnej elity národa je zároveň jednou z mnohých obľudných beštialít bolševického režimu, ktoré demaskuje jeho zločinnú podstatu. Žalostné je, že aj napriek známym faktom sa dodnes objavujú rôzne pokusy o prekrúcanie pravdy o Katyni. História „katynskej lži“ je tak takmer rovnako stará ako história samotného zločinu.

Po tom, čo v súlade s tajným dodatkom paktu Ribbentrop – Molotov o rozdelení Poľska vpadla 17. septembra 1939 do Nemcami napadnutého Poľska od východu Červená armáda, Poľsko po vyše dvadsiatich rokoch existencie opäť zmizlo z mapy sveta. Pre Poliakov nastali krušné časy okupačného teroru.

■ LIKVIDÁCIA ELITY

Z takmer štvrtí milióna zajatcov, ktorí sa ocitli v sovietskom zajatí, väčšinu prepustili na slobodu. Zvyšok sa dostal do táborov pod správou NKVD, ktorá väzňov vypočúvala, vyšetrovala a ideologicky spracovávala. Na prelome rokov 1939/1940 ich malo byť v ZSSR ešte vyše štyridsaťtisíc. Vyselektovaných zartých nepriateľov sovietskeho režimu sovietske orgány zoskupili v troch táboroch, umiestnených v starých kláštoroch – v Kozelsku, Starobielsku a Ostaškove. Internovaných v nich bolo vyše štrnásťtisíc dôstojníkov, úradníkov a príslušníkov polície a pohraničníkov. Väčšina dôstojníkov bola záložných, povolaných do armády v čase mobilizácie. Boli medzi nimi úradníci, učitelia, profesori, právnici, literáti, umelci, skratka inteligencia. Túto intelektuálnu elitu sovietska zločinecká verchuška uznala za nebezpečnú prekážku trvalého začlenenia zabratého územia do

Otrasné zábery z miesta exhumácií masových hrobov v Katynskom lese

ZSSR, a preto ľudový komisár vnútorných záležitostí Lavrentij Berija 2. marca 1940 podal Josifovi V. Stalinovi návrh na ich likvidáciu. Spolu

sov, Molotov, Mikojan, ako aj Kalinin a Kaganovič.

■ TAJNÁ DIREKTÍVA

Ústredný výbor Vsesväzovej komunistickej strany bolševikov 5. marca 1940 schválil tajné rozhodnutie o vykonaní Berijovho návrhu. Následne Berija 22. marca 1940 vydal svojim poradeným rozkaz na „likvidáciu“ táborov. Popravky prebiehali podľa zistení poľského Inštitútu národnej pamäti (IPN) od 3. apríla do 19. mája 1940. Okrem najznámejšieho masového hrobu v Katynskom lese na Kozích horách, kde boli zahrabaní na mieste popravení zajatci z Kozielska, boli ďalšie hroby pri obci Mednoje (zajatci z Ostaškova), pri obci Piatichatky (zajatci zo Starobielska). Politickí väzni boli postrieľaní v Kyjeve, Charkove, Chersone a Minsku.

Všetci kati a účastníci vraždenia na čele s hlavným Stalinovým katanom Vasilijom Blochinom dostali od súdruha Beriju masťné prémie a všetci si mysleli, že vec je uzavretá v štýle známeho stalinského: Je človek – je problém, nie je človek – nie je problém. Lenže sa mylili. Po vypuknutí nemecko-sovietskej vojny sa situácia zmenila. ZSSR sa stal spojencom Veľkej Británie, ktorá dotlačila poľskú exilovú vládu k podpísaniu spoločenstva so Stalinom. Súčasťou paktu bolo aj formovanie poľskej armády v ZSSR, pričom Poliaci začali

bombardovať Stalina otázkami o osude zmiznutých dôstojníkov. Keď Nemci objavili katynský masový hrob, kauza sa dostala do sveta.

■ BLIŽŠIA KOŠEĽA...

Nacistické kalkulácie s propagandistickým efektom kampane však mali len čiastkový efekt v podobe definitívneho zrušenia nanúteného spoločenstva poľskej exilovej vlády so Stalinom. Západní spojenci však vzhľadom na prioritu porážky nacizmu nad Katynou privreli oči a Poliakov pustili cez palubu. Zradili ich podobne ako Srbov a prednosť dali sile bolševického režimu. Pravda o katynskom zločine sa tak stala rukojemníkom vyšších záujmov a svetu bolo aj pomocou angažovania nacistov do jej rozširovania ľahšie prijať tézu stalinskej masinérie o tom, že za zločinom stoja Nemci. Pravda sa naplno mohla povedať až po páde komunistického režimu, keď zodpovednosť za masaker priznala aj Moskva.

O to prekvapujúcejšie je v súčasnosti stále častejšie badateľné oživenie pokusov o manipuláciu s katynským zločinom v slovenských alternatívnych médiách. Rôzni za slovanofilov prezlečení neostaliniisti (slávobolševici) toxikujú i tak skromnú slovenskú konzervatívnu mediálnu scénu oprášenými stalinskými interpretáciami o nemeckej vine za masaker, dopĺňajúc do svojho mediálneho obrazu aj nutnú dávku anti-poľských animozít.

Usilujem sa uveriť (aj keď mi to veľmi nejde), že je to len z ich neznalosti, resp. v zaslepenosti obrany „Slovanstva“. Smutné až tragické je však, že v svojej obmedzenosti obhajujú najväčšieho nepriateľa Slovanstva, akým bol bolševický režim, ktorý sa dopustil vyvražďovania vlastných občanov, Slovanov, najviac Rusov, Ukrajincov, ale aj Poliakov tak ako v Katyni. Je to len ideologický fanatizmus, či je za tým niečo iné?

Pesimistická matematika nového medicínskeho vzorca SARS-Cov-2 Účet pandémie sa vyšplhá na miliardy

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Po mužskej zostave bývalých vrcholových európskych politikov, ktorými boli Donald Tusk, predseda Európskej rady, Jean-Claude Juncker, predseda Európskej komisie, a Mario Draghi, prezident Európskej centrálnej banky, boli na ich pozície zvolení (okrem Charlesa Michela, predsedu Európskej rady), dve ženy – Ursula von der Leyenová do pozície predsedníčky Európskej komisie a tiež Christine Lagardová za prezidentku Európskej centrálnej banky, čo Európu a svet veľmi neprekvapilo.

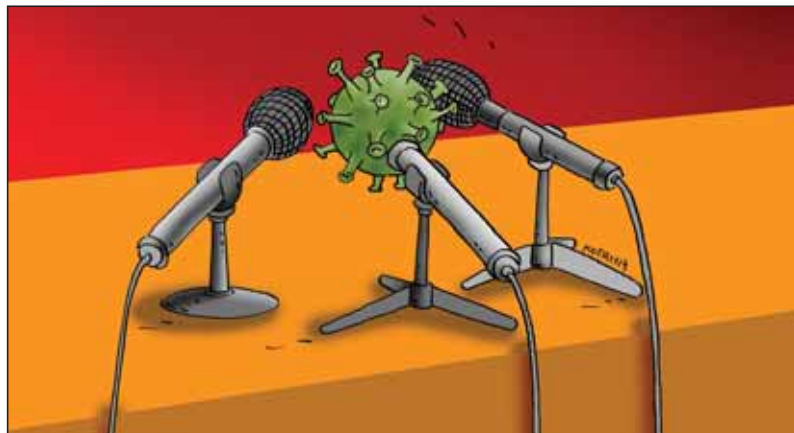
Spomínaní páni nezanechali za sebou veľa dobrého a nemôžu sa pochváliť ani ktovieakým vysvedčením. Dôkazom je brexit, narastajúca zadlženosť členských štátov EÚ, migrácia či horšie hospodárske výsledky eurozóny, ako aj celej Únie, a vo výpočte nedostatočných by sme mohli pokračovať...

■ STRATÉGIA A PANDÉMIA

Nedávno Európska komisia predložila Novú priemyselnú stratégiu, ktorá má tri priority: podporiť globálnu konkurencieschopnosť európskeho priemyslu,

SVET FINANCIÍ

dosiahnuť klimatickú neutralitu a formovať digitálnu budúcnosť Európy, s čím všetci súhlasíme. Čo však určite urobí škrt v dobre mienenej predstave o budúcnosti Únie, je terajšia epidémia koronavírusu, ktorá už zasiahla celý starý kontinent. Koronavírus spôsobuje chorobu COVID-19, medicínsky označovanú ako SARS-Cov-2. Tento „vzorec“ politici a medicínski špecialisti zatiaľ nevedia vyriešiť a rovnako sa nedarí nájsť rovnováhu medzi ochranou zdravia a minimalizáciou škôd spôsobených všetkým účastníkom trhu pre vyhlásené opatrenia a karantény. Každý deň prichádzajú zo všetkých kútov Európy správy o narastajúcom počte nakazených týmto vírusom, ale aj zomretých, na ktoré zodpovedne vlády reagujú čoraz tvrdšími obmedzeniami, ktoré majú zabrániť rozširovaniu. Ich spoločným znakom je obmedzovanie osobných kontaktov na verejných priestranstvách, akými sú školy, letiská, nákupné centrá, reštaurácie, kiná, nemocnice, sociálne zariadenia a pod. Navyše vinou paniky

dochádza k vykupovaniu potravín a dopyt po dezinfekčných prostriedkoch je prakticky nezvládnuteľný.

■ KRACHY NA OBZORE

Koronavírusová epidémia v závislosti od dĺžky trvania a rozsahu karantény bude mať negatívny dosah na ekonomiku krajín, najviac zasiahne služby spojené s cestovným ruchom a so zahraničným obchodom. Ekonómovia sa zhodujú, že ide súčasne o ponukový a dopytový šok, ktorý v prvom prípade je spôsobený obmedzením počtu zamestnancov na pracovisku a v druhom prípade obmedzením cestovania či využívania voľného času v podnikoch poskytujúcich služby. V sektore služieb sa otvorene hovorí nielen o recesii, ale aj o možnom krachu predovšetkým menších organizácií v tomto odvetví, a preto pomoc zo strany vlády treba pokladať za nevyhnutnú potrebu. Aké opatrenia sa v tomto najviac zmietať sektore napokon prijímú, nebudeme špekulovať, keďže teraz je prvoradé pri-

jímať účinné opatrenia na zastavenie koronavírusovej pandémie.

■ ZRKADLO PRAVDY

Svetová zdravotnícka organizácia WHO označila spomínaný vírus za globálnu pandémiu, ktorej ekonomické negatívne následky sa budú počítať v miliardových stratách.

Ekonomika eurozóny dlhodobo laboruje. Koronavírusová epidémia nastavila menovej politike ECB zrkadlo pravdy v tom, že nemá účinné nástroje proti jej negatívnym následkom. Ak by sme však chceli porovnať účinnosť menových nástrojov iných centrálnych bánk, tak tieto majú priestor na znižovanie základných úrokových sadzieb, čo v prípade ECB neplatí. A tak jej jediným záchraným kolesom môže byť cieľové úverovanie ako mix podporných stimulov na prospech podriadených komerčných bánk. Ich obsahom je zvýšenie mesačného nákupu dlhopisov v doterajšom objeme dvadsať miliárd eur o ďalších stovad-

sať miliárd eur ešte do konca tohto roka, poskytovanie výhodných dlhodobých pôžičiek bankám, uvoľnenie objemu viazanosti kapitálu na účtoch v bankách tak, aby sa viac podporila likvidita financovania všetkých účastníkov trhu. V tomto roku podľa všetkého nebude zvyčajné stresové testovanie bán, čo im umožní viac sa venovať predmetu podnikania.

■ DEFICITY PORASTÚ

Terajšie nulové a záporné úrokové sadzby ECB sa v nijakom prípade nestanú liekom proti negatívnym následkom vírusovej epidémie, čo napokon priznala aj centrálna banka. A tak ďalšie fungovanie národných ekonomík bude závisieť od finančných stimulov národných vlád v rámci ich fiškálnej politiky, k čomu ich napokon vyzvala aj terajšia prezidentka ECB. Aký to bude mať dosah na doterajšie kritériá Paktu stability a rastu, sa nič nehovorí. Nikto však nepochybuje, že dôjde k výraznému nárastu deficitu verejných financií a verejného dlhu k HDP. Ešteže sa ECB rozhodla naliať do finančného systému stovadsať miliárd eur cez výkupy dlhopisov súkromných firiem s cieľom získať čas, pretože bankári majú oprávnené obavy z toho, aby sa šíriaca epidémia nezmenila na globálnu recesiю ekonomiky.

■ TALIANSKE EPICENTRUM

Zo všetkých členských krajín EÚ je podľa rozsahu vírusovej nákazy najhoršia situácia v tretej najväčšej ekonomike eurozóny, keďže talianska ekonomika aj bez neho bola z hľadiska plnenia rozpočtových deficitov na tom zle. Po Grécku je totiž druhou najviac zadlženou krajinou Únie, ktorá takou výraznou mierou ovplyvnila nulové a záporné úrokové sadzby

ECB. Ako významné zimné turistické stredisko s návštevníkmi z celej Európy však bolo nielen najviac postihnuté vírusovou epidémiou, ale tu sa zrejme nakazila väčšina dovolenkárov, ktorí zamorili takmer celý európsky kontinent. O výraznom poklese talianskeho HDP sa nepochybuje s následným dosahom na všetky ostatné makroekonomické talianske ukazovatele, pričom sa špekuluje aj o recesii, z ktorej bez pomoci ECB sa táto krajina nikdy nedostane. Problémom totiž je, že sever Talianska sa najviac podieľa na raste HDP a terajšie menové nástroje ECB sú na oživenie skôr slepé patróny. A tak ako napokon väčšina vírusom zasiahnutých ekonomík na starom kontinente sa bude musieť spoliehať najmä na vlastné fiškálne stimuly, čo v prípade Talianska znamená schválenie 7,5-miliardový vládný stimulačný balík a ďalšie peniaze za majú ešte pridať.

■ POMOC FIRMÁM

Otvorenosť slovenskej ekonomiky je v čase šírenia koronavírusu jej slabinou s citelným dosahom na budúci vývoj makroekonomických ukazovateľov, čo napokon potvrdila aj Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení. Namiesto očakávaného dvojpercentného rastu HDP môžeme počítať aj s poklesom do minúsových hodnôt; namiesto jedpercentného deficitu verejných financií môžeme sklznúť aj k hraničnému trojpercentnému deficitu verejných financií k HDP a namiesto rastu priemerných miezd sa dočkáme skôr opaku. Budúci vývoj našej ekonomiky bude stále závisieť od úrovne zahraničného obchodu a tiež domácej spotreby, ktorá zrejme ochabne.

Vláda prijala celý rad opatrení na zabránenie rozširovania spomínaného vírusu, čo určite ovplyvní spomínané makroekonomické ukazovatele. Samozrejme, všetko bude závisieť aj od dĺžky a rozsahu pôsobenia vládných opatrení a od rozhodnutí budúcej vlády podporiť fiškálnymi stimulmi čo najviac zamestnávateľov, ktorí sa koronavírusovou epidémiou dostali do existenčných problémov. Zatiaľ vieme o konkrétnej pomoci niektorých bán, ktoré ponúkajú občanom bezplatný odklad splácania úverov o niekoľko mesiacov. Na ďalšie si počkáme...

NA MARGO

Hovori sa, že ak chceš vedieť, čo sa skrýva v človeku, urob z neho veliteľa. V dnešnej znepokojivej dobe to môžeme parafrázovať: Ak chceš poznať životaschopnosť systému, podrob ho ťažkej skúške. Stalo sa to, čo by sa nikomu z nás pred dvadsiatimi či tridsiatimi rokmi ani nesnívalo! Prázdne ulice ako v apokalyptickom horore, osamotení chodci s rúškom na tvári, karanténa, zavreté obchody, zúžená prevádzka verejnej správy, štyristo až šesťsto mŕtvych denne v Taliansku (!), na druhej strane neuveriteľná situácia, že nikto nezakázal maratón v meste Bath v Británii, na ktorom sa zúčastnilo šesťtisíc ľudí, v niektorých mestách Európy sa ľudia pobili o mydlo, iní sa počas pandémie lyžovali v Tatrách či v talianskych Dolomitoch. Atmosféra od úplnej benevolencie až po hystériu.

A čo my Slováci?

Pandémia všeličo odkryla aj o európskych štruktúrach. Tie vedeli dôsledne unifikovať takmer všetko, vydávali nariadenia a smernice pre členské štáty od obchodného práva až po potraviny, neobišli ani zjednotenie konektorov na sluchadlá do mobilov, no pri spoločnej ochrane občanov akoby ich postihla paralýza a kolektívna neschopnosť. Ukázalo sa, že toľko zatracované národné štáty operatívnejšie prijímajú opatrenia podľa aktuálnych podmienok. Virusová kataklizma demaskovala aj iné teórie – o tzv. nepotrebnosti štátu či o jeho minimálnej funkcii a rovnako v plnej nahote odhalila konzumný spôsob života. Len sa pozrite na ulice! Zrazu už nie je životne dôležité hnať sa za „každodenným biznisom“. Niektorí už nemajú potrebu objednávať si donášku pizzu či sa ísť navesť niekde von – zrazu si každý vie lacnejšie navariť doma. Nemáme záchpy na cestách, rušia sa porady, konferencie, schôdzky a ľudia sa až prekvapujúco vedú uskromniť vo vlastných bytoch. Priority sa sústredili na sebazáchovu a zachranu života. V Taliansku by o tom mohli rozprávať, keď v jeden deň aj napriek varovaniu praskali vo švíkoch reštaurácie a omedľho nestačili nemocnice... Dochádza na takmer vojnový stav, keď ošetrojúci lekári selektujú, komu pomôcť pre nedostatok prístrojov. Kde sú teoretici deväťdesiatych rokov, ktorí vyhlasovali, že „trh všetko vyrieši“? Áno vyriešil. V Košiciach sa našli bary, ktoré boli aj napriek karanténe otvorené pre verejnosť a pekne zarábali – tak ako sa patrí v trhovej ekonomike. Treba však dodať, že globalizácia a kapitalizmus sú objektívne vývojové procesy, ťažko sa na to hnevať. No ich súčasná nepričetná a subjektívna forma, akou sa prejavujú vo svete na pozadí posledných epidemiologických udalostí, dokázala ich odtrhnúť od reálneho života. Svedčí o tom nielen pandémia, ale aj bitka o pohraničné ploty na grécko-tureckých hraniciach, nehasnúce, no prepojené lokálne vojny na Blízkom východe, nekončiaci konflikt u našich východných susedov či súperenie medzi veľmocami.

A čo my Slováci? Za všetky slová reálna príhoda dnešných dní. Na prázdnej ulici sa stretávajú dvaja známi. Jeden namiesto podania rúk kýva na pozdrav a čiernym humorom demonštratívne zakašle. Druhý mu vtip vracia: „Len sa smej, to nie je všetko, toto je iba ‚cvičenie‘.“ Dúfajme spoločne, že to tak nie je.

Marián GEŠPER,
predseda Matice slovenskej

Ak si žiaci osvoja vlastnú kultúru, budú schopní porozumieť aj iným kultúram

Kultúrna pamäť našich regiónov a škola

Július LOMENČÍK – Ilustračné foto: Štefan KAČENA

Región, kraj, oblasť predstavujú nielen zemepisný celok, ale aj určitú pospolitosť v konkrétnej územne ohraničenej oblasti. V tomto duchu je priestorom kultúrnej pamäti, ktorá sa pretvára do kultúry vo svojich lokálnych premenách. Svojím naturelom vyžaruje významný duchovný stimul, ktorý pomáha formovať človeka ako osobnosť cez kultúrne aspekty jeho socializácie v rámci rodiny, školy, obce/mesta, teda ľudského spoločenstva. Je to pochopiteľný jav, lebo každý človek po svojom narodení vstáva do konkrétneho prostredia, ktoré mu sprostredkovoáva charakteristické postoje, názory, skúsenosti a poznatky. Prvé zážitky a skúsenosti zostávajú v hierarchickom poradí najdôležitejšie aj v neskoršom osobnom vývine pri formovaní vlastností človeka, spôsobov jeho správania, myslenia a vyjadrovania.

Potvrdzuje to i spisovateľ Ján Bodenek vyjadrením: „Prostredie, v ktorom sa človek narodil a rástol, je nevymazateľné z pamäti, ale aj z citenia a myslenia človeka. Všetko veľké i malé, nízké i šľachetné, bolestné i radostné, na čo človek v detstve narazil, ostáva hlboko vo vedomí i podvedomí človeka.“

■ KONŠTRUKTÍVNY PRÍSTUP

Po tom, čo sme uviedli, sa ukazuje ako produktívne využitie miestnych kultúrnych hodnôt v školskej praxi prostredníctvom prierezovej témy regionálnej výchovy, najmä vo vyučovaní slovenského jazyka a literatúry v základnom vzdelávaní. Uvedené zdôrazňuje aj rezolúcia prijatá valným zhromaždením UNESCO na svojom zasadnutí 25. zasadacieho obdobia 19. novembra 1989 v Paríži pod názvom Odporúčanie na ochranu tradičnej kultúry a folklóru. V časti Miesto školy pri šírení kultúry so zdôraznením, že „škola sa musí väčšmi otvoriť svojmu spoločenskému, ekonomickému a kultúrnemu okoliu a stať sa miestom plodného dialógu, pričom musí rozšíriť svoj záber na kultúru svetovú, či už regionálnu, národnú, alebo miestnu“. Ak si žiak osvojí princípy vlastnej kultúry a prostredia, bude schopný porozumieť aj iným kultúram a viesť s nimi konštruktívny dialóg.

Zavádzanie regionálnych prvkov do výchovno-vzdelávacieho procesu vychádza z dialektického vzťahu všeobecného a zvláštneho (jedinečného), preto postup pri uplatňovaní kultúrnych prejavov konkrétneho kraja smeruje od predpísaného všeobecného učiva k miestnemu materiálu, t. j. k jednotlivosti a od jednotlivosti cestou jej analýzy späť k všeobecnému, ale už na podklade obohatenia konkrétnym, teda kultúrnou pamäťou v rôznych krajoých podobách. Takýto postup – využívanie deduktívnej a induktívnej metódy myslenia, analýzy a syntézy vo vzájomnej jednote, napomáha rozvoj abstraktného myslenia, umožňuje na regionálnom materiáli ukázať priebeh všeobecných procesov, javov, súvislostí a zákonitostí s cieľom učivo aktualizovať, konkretizovať a približovať žiakom v jednote s každodenným reálnym životom.

■ CITOVÉ VZŤAHY

Na človeka vždy viacej zapôsobí to, čo je mu blízke, známe, s čím je citovo spojený, teda s prostredím, ktoré ho bezprostredne a každodenne obklopuje, domovom v užšom i širšom ponímaní. Existencia citového vzťahu k domovu (obci/mesta, oblasti) vytvára možnosť precítenia miestnych kultúrnych jedinečností, históriu práce predchodcov v rôznych činnostiach, čím rozvíja nielen citový vzťah ku kraju a k jeho minulosti, ale vôbec i k vlastnému národu. Práca s materiálom, nesúcim pečať konkrétneho regiónu, má preto nielen charakter prezentácie poznatkov o danom kraji, ale dominantným faktorom sa stáva emocionálne zaujatie témou.

V intenciách emocionálnej aktivity treba hľadať opodstatnenie poznávania kultúrnych hodnôt

Ak sa v školskej praxi produktívne využijú a uplatnia miestne kultúrne hodnoty, preberané témy žiakov zaujmú a skôr im porozumejú.

regiónu v edukačnom procese, lebo žiaci majú väčšinou nevšimavý postoj k javom, faktom a udalostiam v bezprostrednom okolí. Skôr ich bez záujmu obchádzajú a neraz lepšie poznajú oblasti cudzie ako rodné. Získanie poznatkov o najbližšom okolí svojho domova obmedzujú skôr na subjektívne poznávanie, podmaľované citom a fantáziou. Preto cieľavedomé uplatňovanie hodnotných regionálnych prvkov v poznávaní a vo výchove sa stáva cez kultúru materinského slova a jeho slovesnej podoby jedným zo základných znakov kultúrnosti človeka aj v etape mladšieho i staršieho školského veku. Vytvára pevné citové základy pre hodnotovú profiláciu v dospelosti. Konkrétnejšie – sila regionálnej kultúrnej pamäti u mladého príjemcu je silou kultúrno-životnej existencie ľudskej osobnosti. Z tohto podhubia vychádzalo i pedagogické myslenie Jana Amosa Komenského, zdôrazňujúce vytváranie pravdivé poznatky o javoch najbližšieho okolia so silnými citovými väzbami k domovu, regiónu, vlasti, národu a vôbec k ľuďom.

■ CIELE MATICE

Naznačené veľmi úzko súvisí aj so základnými cieľmi Matice slovenskej, ktorá prostredníctvom podpory regionálnej kultúry sa usiluje upevňovať pocit hrdosti na odkaz predkov aj v súčinnosti so základnými školami, a tým podporovať neformálnu vlasteneckú výchovu, ktorej podstata pôsobí v poznávaní a poznávaním v dialektickom pretváraní poznatkov z blízkeho okolia do celoslovenskej a celosvetovej mozaiky osvojovania si poznatkov nevyhnutných pre konkrétny ľudský život každodennej reality. Vyplýva z potreby formovania prirodzeného vzťahu k národu, k vlasti, a tým upevňovania národnej identity prostredníctvom vecí najbližších človeku, pre človeka a pre jeho úžitok, vecí zasadených či zakotvených v jeho bezprostrednom a najbližšom životnom priestore. Vo vzájomnom prepojení sa toto úsilie premieňa do poznávania kultúrnych hodnôt regiónu, predstavujúcich zväzok a jednotlivé väzby so životom celého národa, rozvíjania a prehĺbovania vzťahu k rodnej obci/mestu, kraju, jeho jazyku (najmä miestnemu nárečiu) a ku kultúre; poznávania súčasného obrazu regiónu, jeho premien; formovania aktívnych postojov

k okolitej skutočnosti; vyvolávania optimálnej klímy emocionálneho prežívania (citových zážitkov), uľahčujúcich dosiahnutie vyššie spomenutých predpokladov.

■ VHODNÝ VÝBER

Poznatky regionálneho charakteru však netvoria základné učivo. Prostredníctvom nich sa len dopĺňa priebežne v rámci viacerých učebných predmetov. Do učebníc a učebných plánov môžu preniknúť len tie regionálne danosti, ktoré priamo alebo nepriamo ovplyvnili celonárodné dianie alebo ktoré sú výraznými, i keď miestnymi prvkami všeobecného vývoja. Preto pri využívaní kultúrnych hodnôt regiónu vo vyučovaní je potrebné zamerať sa na vhodný výber tém, ktoré zodpovedajú záujmom žiakov a ich zvláštnostiam psychického vývoja. Výber hodnotných kultúrnych prvkov regionálneho charakteru sa nekladá na živelnosti bez kritického nazerania. Pre realizáciu výchovných a poznávacích cieľov zohráva významnú úlohu celková pripravenosť učiteľa, jeho poznatky, vedomosti o regióne, vlastná poznávací, výskumná a didaktická činnosť, čiže s miestnymi dokumentmi narába pravidelne a systematicky. Z výchovného hľadiska kultúrne hodnoty regiónu umožnia učiteľovi spájať objasňovanie a vysvetľovanie vzdelávacích javov s využitím názorných a citových faktorov, ktoré ukazujú život ako výsledok dlhoročného úsilia ľudí vo zveľadení svojho kraja. Využívanie kultúrnych prvkov regiónu preto nemá za cieľ skladovanie „poznatkových múdrostí“ s jasne rozdelnými úlohami a autoritou, ale skôr vytvorenie tvorivého obohacovania osobnostného rozvoja mladých ľudí, prežívajúc pritom cez historické korene kultúrnych prejavov predkov súčasný život s nasmerovaním do „dospeláckej“ budúcnosti.

■ AKTÍVNE UČENIE

V týchto základných charakteristických rysoch má tendenciu stať sa konkrétnou aktualizáciou aktívneho učenia, ktoré je charakterizované participovaním – iniciatívnou a tvorivou účasťou žiakov na učebnom procese a jeho obsahu, spoluprácou všetkých účastníkov tohto procesu, vyžadovaním tvorivého myslenia, riešenia problémov, spájaním racionálneho a intuitívneho myslenia a zážitkovým charakterom – je založené na skúsenosti, priamom kontakte

s ľuďmi, prírodou, vecami obsahuje uvedomovanie si vlastného prežívania a jeho reflexiu.

V obsahovej náplni výchovy a vzdelávania v kontexte využívania podnetov kultúrneho regiónu má špecifickú úlohu vyučovanie slovenského jazyka. Veď kvalitným poznaním a praktickým ovládním materinského jazyka sa podmieňuje pohotovosť, funkčne primeraná a kultivovaná komunikácia jeho nositeľa. Tu sa naskytá i najväčšia možnosť pestovať u žiakov lásku k rodnej reči a jej krásu, vytvárať vzťah k slovenskému jazyku ako jednému zo základných znakov národa.

■ VZŤAH K NÁREČIAM

Z hľadiska jazykovej komunikácie nemožno strácať zo zreteľa vzájomnú previazanosť dvoch podob národného jazyka – spisovného jazyka a nárečia – zvlášť v typickom nárečovom prostredí. Vhodným poukazaním na nárečové javy sa u žiakov neformálne pestuje jazykový cit, vzbudzuje úcta a láska k národnému jazyku. Preto úlohu nárečia vo vyučovaní nemožno v žiadnom prípade znevažovať a podceňovať vo vzťahu k získavaniu systémových poznatkov o zákonitostiach kodifikovanej podoby národného jazyka – spisovnej slovenčiny. Povinnosťou učiteľa je žiaka presvedčať, že jazyk, ktorý ho naučila jeho matka, je základ, na ktorom bude ďalej budovať a pestovať svoj vzťah k materinskému jazyku. Nárečie sa tak stane nie brzdiacim činiteľom v rozvoji jazyka, ale základom, z ktorého treba vychádzať. Kultúra žiakového vyjadrovania nespočíva len v reči slávnostnej, ale úplne prirodzenej, vychádzajúcej z jeho vnútra „odkojeného“ aj domácimi/miestnymi jazykovými činiteľmi. Pôsobenie nárečia a spisovného jazyka si vyžaduje v komunikácii skôr vzájomne sa ovplyvňujúci vzťah s cieľom žiakov viesť do trinástej komnaty tak, aby jazyk vnímali ako priestor svojej sociálnej a individuálnej existencie a zároveň aj ako priestor, v ktorom sa odohráva každá spoločenská spolupráca.

■ CITOVÉ VÄZBY

Citový vzťah k domovu a rodisku vyvoláva potrebu precítenia miestnych kultúrnych jedinečností a histórie predchodcov, čím rozvíja nielen citový vzťah k rodisku a jeho minulosti, ale i k vlastnému národu. Dnešné dieťa potrebuje okrem iného aj obohatenie svojho citového života vstúpením do akejsi pomyslenej „trinástej komnaty“ plnej duchovného bohatstva kultúrneho odkazu (napríklad v podobe slovesných prejavov – rozprávok, povestí, piesní, autorských prozaických i básnických žánrov a i.) slovenskej dedoviny v ktoromkoľvek z krajov Slovenska. Práca s materiálom, nesúcim pečať konkrétneho regiónu, nepredstavuje vzájomné prepojenie poznávacej i hodnotovej stránky, čím sa u mladých školopovinných chlapcov a dievčat upevňuje zdravá národná hrdosť na všetky pozitívne kultúrne artefakty, vytvárané predchádzajúcimi i súčasnými generáciami.

Umelecký sklár Ivan MELIŠ doniesol od austrálskych brehov oceánsku krásu Lastúry v knižnici ružomerskej univerzity

Text a foto: Tibor ŠUL'A

Podmorský život ponúka mnohé podnety rôznym druhom umenia. Pretavil sa aj do sklenených objektov, ktoré sa zrodili v erudícii umeleckého sklára Ivana MELIŠA. Inšpiráciu na ne našiel pri potápaní v morských vodách, ktoré obmývajú austrálsku pevninu. Jeho tvorbu prezentuje výstava, ktorú inštalovali v priestoroch Katolíckej univerzity v Ružomberku v kurátorskom výbere Dušana Mikolaja. Pre verejnosť ju sprístupnia po obnovení vyučovania v školách...

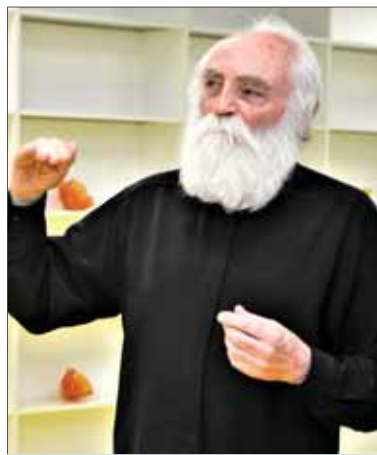
Miniatúrne amfory, privesky, ktoré dosahujú len niekoľko centimetrov, dokazujú autorov cit pre detail. Ten nezaniká ani pri väčších sklenených objektoch, ktoré vážia niekoľko kilogramov. Všetky hrajú živými farbami, aké vidí človek pri potápaní v oceáne v blízkosti koralov i priamo na týchto morských útvaroch. Tento podmorský svet a jeho divotvorná krásu, ktorá vzniká a mení sa lomom svetla a vlnením vody, učaril umeleckému sklárovi a stal sa mu – podľa jeho vlastného vyznania – častým miestom zbierania inšpirácie a prostriedkom jej naplnenia.

■ V DŽEMOVEJ FABRIKE...

Veľkým medzníkom na nej bolo absolvovanie Učňovskej školy sklárskej v Lednických Rovniach. V štúdiu pokračoval na Odborní škole sklárskej v Novom Bore v severných Čechách, kde sa zameriaval na umelecké stvárnenie individuálnych projektov z ručne fúkaného a tvarovaného skla. V roku 1968 emigroval do Austrálie. Usadil sa v Adelaide v Južnej Austrálii. Profesionálne sa začal výrazne prejavovať v druhej polovici sedemdesiatych rokov, keď

Umelcovi učarovali morské živočíchy, kôrovce a lastúry, ktoré s ďalšími sklenými miniatúrami tvoria gro jeho výstavnej expozície v Ružomberku, ale tvorcovým snom je inštalovať ich v početnom súbore priamo na morskom dne.

Umelecký sklár Ivan MELIŠ prežil podstatnú časť života v Austrálii, kam emigroval v roku 1968. Teraz predstavuje svoje diela inšpirované podmorským svetom v priestoroch Katolíckej univerzity v Ružomberku, kde by chcel viesť sklársky ateliér.

bol jedným z prvých sklárov z bývalého Československa, ktorý sa angažoval na rozvoji štúdiového sklárstva v Austrálii. V sklárskej hute The Jam Factory Workshops (huť sídlila v bývalej budove továrne na výrobu džemu), kde viedol sklárske štúdio, zodpovedal za jeho produkciu a výchovu študentov.

■ ADELAIDSKÁ ŠKOLA

Začiatkom osemdesiatych rokov minulého storočia pôsobil Ivan Meliš aj ako umelecký poradca a pedagóg v adelaidskej College of the Arts, kde prispel k vzniku silnej generácie tvorcov a tradície moderného austrálskeho skla. Spolu s Pavlom Tomečkom v roku 1983 založili sklársku firmu Novart Glass, kde pôsobil ako riaditeľ až do roka 1992. Absolvoval

množstvo samostatných skupinových výstav v Austrálii, Severnej Amerike, ale i Japonsku a Thajsku, v rámci ktorých mu bolo udelených niekoľko medzinárodne uznávaných ocenení.

■ MEDZI NAJLEPŠÍMI

V roku 1982 zaradili Ivana Meliša medzi päťdesiatich najlepších sklárskych výtvarníkov na svete. V tom istom roku sa stal osobnosťou Austrálie. Je jedným z aktérov hnutia tvorcov tzv. horúcich techník pri produkcii umeleckého skla. Typickými pre jeho tvorbu je séria Sea Shells (morské lastúry).

Ak niekto hľadal prepojenie I. Meliša s Ružomberkom, prezradil ho prítomným na otvorení výstavy jej kurátor Dušan Mikolaj. Ten sa prezentácii slovenského umenia aj slovenských umelcov, pôsobiacich či žijúcich v zahraničí, venuje programovo aj na stránkach Slovenských národných novín: „Umelcova partnerka pochádza z Ružomberka a jeho dcéra a vnučka sú ružomerské rodáčky...“

■ PODMORSKÝ SEN

K veľkým snom Ivana Meliša patrí podmorská inštalácia jeho okolo pol tisíce sklenených lastúr a rôznych objektov v blízkosti koralov. More je nevyspytateľné, ale on sa ho nebojí. V tejto súvislosti s nadhľadom a žartovne poznamenal: „Ak morské vlny rozbijú moje diela, tak sa nič nestane. Zostanú v mori.“

Umelec sa netají zámerom, že by chcel na Katolíckej univerzite v Ružomberku vytvoriť sklársky ateliér a aj tu vychovať svojich nasledovníkov.

Róbert Letz a kol.: Úsilie Slovákov o autonómiu, Martin, Matica slovenská, 2019

Monografia k významným výročiam

KNIHA TÝŽDŇA

Rok 2018 bol rokom významných výročí. V októbri sme si pripomenuli sto rokov od vzniku Československa, ktoré sme aj vzhľadom na okružle výročie oslávili mimoriadnym štátnym sviatkom pri príležitosti podpísania Deklarácie slovenského národa z 30. októbra 1918.

Vznik Československa v roku 1918 nepochybne prispel k pozdvihnutiu práv Slovákov, bol však tiež začiatkom obdobia budovania unitárneho štátu, ktorý do značnej miery potláčal prirodzené požiadavky slovenského národa na dosiahnutie práv v oblasti vlastnej správy. Je preto poľutovaniahodné, že ďalšie okružle výročie – osemdesiat rokov od vyhlásenia slovenskej autonómie v roku 1938 – sa v spoločnosti a médiách v porovnaní s pripomínaním výročia vzniku ČSR nestretlo s takým ohlasom, aký by si dozaista zaslúžilo. Preto je potešiteľné úsilie Matice slovenskej, ktorá v spolupráci so svojimi pracoviskami – Slovenským historickým ústavom a Historickým odborom, pripravila kolektívnu monografiu venovanú práve tejto významnej udalosti. Ide pritom o dôležitý medzník našich novodobých dejín, ktorý v porovnaní so vznikom Československej republiky znamenal kvalitatívnejší posun v otázke národnej svojbytnosti Slovákov. Treba tiež dodať, že v stále ešte spoločnom štáte s českým národom, bohužiaľ však aj v zložitej zahranično-politickej situácii, ktorá determinovala priebeh a výsledok udalostí okolo vyhlásenia autonómnej Slovenskej krajiny 6. októbra 1938.

Ako avizoval odborný garant a zostavovateľ publikácie R. Letz už v úvode, autori sa nezamerali len na rok 1938, ale aj na udalosti, ktoré nasmerovali politický pohyb vrcholící práve v tomto období. Monografia z pera širšieho autorského kolektívu historikov tak ponúka plastický obraz nielen konkrétnej udalosti, ale aj celého obdobia vrcholiacej národnej emancipácie Slovákov.

Peter SOKOLOVIČ

MEDAILÓN

Pevné zdravie priali začiatkom februára v Dome kultúry v Dolnom Ohaji rodinní príslušníci a priatelia Vojtechovi PORUBSKÉMU, ktorý sa dožíva v týchto dňoch významného životného jubilea. Je to statočný človek, predseda MO MS v Dolnom Ohaji od roka 1970.

Čas letí jak vtáci nedozierni...

Vlastenectvo v chápaní Matice slovenskej je predovšetkým činnosť, obetavosť, dobrovoľníctvo, činy a skutky, do ktorých vyúsťuje pocit hrdosti či láska k vlasti a národu, vlastenectvo a kultúrnosť v tom najširšom chápaní. Vojtech Porubský túto myšlienku naplňa do slova a do písma. Láska k rodnej dedovizni mu skutočne bola pohňutkou pre jeho nadšenú celoživotnú aktivitu. Patril k zástupu prvoborcev, ktorí po roku 1989 vierou v seba a svoj národ verili vo zvrchované Slovensko.

Kriesil zabudnuté hodnoty folklóru a rýdzich osobností svojho rodného kraja. Zaujala ho osobnosť Juraja Holčeka, rímskokatolíckeho kňaza, národnokultúrneho pracovníka, autoritu nášho národného obrozenia, ktorý stál pri zrode Matice slovenskej, staral sa o rozvoj kultúry a vzdelanosti nášho ľudu. Pôsobil sedemnášť rokov na fare v Dolnom Ohaji – s filiálkou v obci Hul. Patril medzi ľudí, ktorí nastolili otázku potreby škôl a vzdelávania v slovenskom jazyku, a zaslúžil sa aj o vznik škôl i spôsob vzdelávania v školách.

Vojtech Porubský sa venoval režirovaniu divadelných hier pre dospelých a pre deti. Ako herec mnohokrát účinkoval v divadelnej hre Kamenný chodník, no jeho najobľúbenejšou postavou bol Ján v dráme Matka od Júliusa Barča-Ivana. Rôzne športové podujatia – Zober loptu, nie drogy!, šachový turnaj o pohár predsedu MO MS, stolnotenisový turnaj a ďalšie aktivity, naplňali jeho život.

V týchto dňoch pokračuje v práci s divadelným súborom, s ktorým zavíta v rámci matičných aktivít do Majcichova.

Libuša KLUČKOVÁ

HUMORESKA

Opäť píšem do Washingtonu... Milý Donald, na zmierovaciu párty, čo som ponúkal Tebe a Putinovi, si nedošiel. Ani Vladimír Vladimirovič, ale aspoň nemôžete povedať, že som vás nevolal. Slivovicu sme zvládli aj bez vás, poťažne slivovica zvládla nás. Sused doteraz žije v tom, že sa s vami v ten večer stretol. Takisto si celkom dobre pamätá, ako si štrngal so Supermanom a s Batmanom. Škoda. Mal som pre Teba pripravený darček. Glóbus. Aby si ho odovzdal Tvojim zamestnancom a kamarátom z Pentagonu. Nie toho bratislavského, aj keď sa mi občas zdá, že mančaft je rovnaký. Ty vieš, ktorý som mal na mysli. Ak na to zatiaľ mládenci neprišli, podľa všetkého

tak vyzerá Zem. To modré sú oceány, moria, jazerá. Je to guľa, aj keď mnoho mohamedánskych imámov si ju predstavuje ako dosku. Ukáž im, kde je Austrália a kde Európa. Európa je tam,

že na nich niečo chystáš. Jednému si tam šibrinkoval lodičkami, druhému si do predzáhradky poslal tanky.

Neviem, ako Ty, ale my na Slovensku si pamätáme, ako to chodí

Zmarená geopolitická zmierovacia slivovicová párty

odkiaľ boli Tvoji predkovia. Nevedno, prečo Ti poradcovia povedali, aby si zastavil lety z Európy pre koronavírus? Americký herec Tom Hanks sa nakazil v Austrálii. Lety z Austrálie si nezakázal. Navyše si poslal do Európy desiatky tisíc vojakov. Ako sa vrátia, keď sú zakázané lety? Šlo by to cez Áziu. Ale dopredu sa dohodni s Vladom Vladimirovičom a Čiňanmi, aby nedošlo k nedorozumeniu. Majú totiž pocit,

s návratmi z vojenských cvičení. V šesťdesiatom ôsmom vojská Varšavskej zmluvy tiež neodišli z cvičenia Šumava ďaleko. V júli len prebehli poza humnú, v auguste boli späť aj s ďalšími kumpánmi. Ako to dopadne, keď sú cudzie vojská v krajine, vedeli by porozprávať aj Maďari. Sýrčania takisto. Podľa Tvojich slov Islamský štát je porazený. Preto treba chrániť ropné polia pred ich vlastníkom

sýrskym štátom? Ktorý z vás je lepší kamarát s Turkami, si vybavte medzi sebou. My sme sa s nimi porátili už dávno pri Viedni. Kto bude musieť opustiť Irak? Vyzerá to na Iračanov.

Lebo posielajú Američanov domov, a tí nie a nie poslúchnuť. Múdrejší ustúpia. Donald, nebuď priečny. Dvaja kohúti na jednom smetisku, to nedopadne dobre. Ako v Afganistane. Tam je viacero kohútov a kapúnov. Parafráza na slová českého prezidenta – v Kábule sa bojuje o Bratislavu, odísť by dokázal len zbabelec. Po dohode s Talibmi zostáva veľká otázka. Ako vlastne dopadol ten boj o Bratislavu? Zvíťazili

sme, prehrali alebo remiza? Kto je zbabelec? Ty Donald určite nie. Pokojne sedieť za jedným stolom s viacerými nakazenými koronavírusom a žartovať na tú tému si vyžaduje značnú odvahu. Najmä vo veku sedemdesiatštyri rokov. V týchto ročníkoch korona často kosí. Treba uznať, že blondýnkam čierna farba pristane...

Milý Donald, milý Vlado, nevadí, že ste sa mi neospravedlnili za neúčast' na geopolitickej zmierovacej slivovicovej párty. My Slováci sme na neospravedlnenia zvyknutí. Vrúbiky majú u nás všetci susedia a my sa nehneváme. Keď prejde koronavírusová epidémia, pozvem vás opäť. Po novej úrode sliviek. Lebo na dezinfekciu padnú všetky terajšie zásoby...

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Pohronský slávik Andrej SLÁDKOVIČ uzrel svetlo sveta pred dvesto rokmi

V kňazskom živote nebola iba lyrika, ale aj tiaže zemské

Július LOMENČIK – Foto: archív SNN

Literárny historik Cyril Kraus o Sládkovičovej životnej púti uviedol, že „je v nej všeličo „zakódované“, čo treba „dešifrovať“ – a nielen dešifrovať, ale najmä pocho-piť a vnímať do tajov básnikovej osobnosti“ (1980). Veď jeho „próza života“ zanechala svoje stopy vo verejnom účinkovaní a najmä v „krásnych, z duše slovenskej pochádzajúcich a do duší slovenských hlboko siahajúcich básňach“ (Jozef Viktorin, 1857).

Básnik a evanjelický kňaz, ale i kritik, prekladateľ a publicista Andrej Braxatoris, spisovateľským menom „Sládkovič“, počas života síce neustále bol v zajatí biedy a nedostatku, ale v poézii bol slobodným „pohronským slávikom“ – svojím poetickým spevom chcel prekonávať „tiaže zemské“ a usiloval sa vyzdvihnúť pozitívne hodnoty vo vývine „ducha“, usiloval sa o harmóniu vznešeného a krásneho.

■ NESMRTELNÉ VERŠE

Vzhľadom na jeho trvalé miesto v obsahovom štandarde základnej a stredoškolskej literárnej výchovy (jeho literárna tvorba tvorí základný literárny kánon a patrí do zlatého fondu slovenskej literatúry) možno predpokladať, že každý dospelý Slovák a dospelá Slovenka poznajú čo-to z jeho života a v pamäti im určite zostali trvalo zapísané jeho básnické diela Marína (1846) a Detvan (1853), ktoré mu na veky zabezpečili nesmrteľnosť.

Zo životných zastavení najviac rezonuje Krupina ako miesto narodenia (30. marca 1820), Banská Štiavnica (1832 – 1840) s jeho študentskými aktivitami a najmä poznaním miestnej dievčiny Márie Pišlovej a jej odmietnutím ľúbostného citu. Okrem poznania štúdií na známom evanjelickom lýceu v Bratislave (1840 – 1842) a vysokoškolského pôsobenia v nemeckom Halle – tu sa oboznámil s Heglovou idealistickou filozofiou – je vo vedomí ľudí najviac zafixované posledné miesto životného pôsobenia Radvan, kde 20. apríla 1872 sa jeho životná púť skončila.

V poznaní/poznávaní Andreja Sládkoviča súčasníkmi sa nachádzajú aj tzv. „biele miesta“, čiže menej známe skutočnosti jeho životných i literárnych aktivít.

Sládkovič v roku 1842 po štúdiách v Bratislave sa stal vychovávateľom v rodine Ondreja Lukáča v Hodruši a v jeseni 1843 odišiel na univerzitu do nemeckého mesta Halle. Tu sa mu nedostávalo to najpotrebnejšie – žil na káve, doslovne bledil fyzicky a psychicky sa vyrovnával s bolesťou pomalého rozchodu s Máriou. Aj napriek tomu

Básnikova láska Mária PIŠLOVÁ

v básnickej skladbe Marína niet po tom ani stopy; je tam síce veľa nostalgie, no spolu aj veľa lásky, vesmíru, všetko v mladom rozmachu. Počúval prednášky z filozofie a zaoberal sa Heglovou estetikou, čím sa inšpiroval k dramaticko-filozofickej básni Sôvety v rodine Dušanovej (1844).

■ ŽIVOTNÁ PRÓZA

Po návrate v lete 1844 na svojom prvom pôsobisku v Rybároch bol tri roky vychovávateľom v dome Petra Bezegha. Menej alebo takmer vôbec sa v ňom nevie o Sládkovičom pôsobení v podpolianskej Hrochoti, kde ho 23. mája roku 1847 povolali za evanjelického farára a 9. júna ho v Banskej Štiavnici superintendant Dr. Ján Seberín vysvätil. Do Hrochote si priniesol čerstvé výťažky Maríny. V tejto horskej dedine mal príležitosť poznať a vžiť sa do pôvodnej a prirodzenej povahy a rýdzosti slovenského ľudu. Dovtedy pomerne pokojný život vystriedali v romanticky krásnom, ale, žiaľ, zaostalom prostredí nástojčivé problémy a starosti. Stal sa kazateľom, duchovným vodcom svojich veriacich; musel sa každodenne podieľať na ich starostiach. Postavený pred nové úlohy prestáva lieť „nad svety v jasnom étere“, ale žije v opravdivej „próze života“. V Hrochoti si založil aj rodinu: 15. septembra 1847 sa oženil s Antóniou Júliou Sekovičovou.

Núdzny kňaz Andrej BRAXATORIS nebol pre „Marínu“ lukratívna partia...

Rázovitý hrochotský ľud si Antónia obľúbila a rovnako ľudia si ju ctili a vážili ako svoju „pani matku“.

■ REVOLUČNÉ INŠPIRÁCIE

Starosti o cirkev a rodinu vystriedali čoskoro závažnejšie udalosti veľkého spoločenského dosahu: boli to marcové udalosti v roku 1848, keď pod tlakom revolučných pohybov došlo k zrušeniu poddanstva a do života prenikali ideály francúzskej revolúcie – sloboda, voľnosť, bratstvo. Na tieto udalosti Sládkovič ako jeden z prvých zareagoval sociálno-politickou básňou Zaspievam pieseň o slobodnej vlasti, v ktorej víta príchod nových čias: Žabudni, sedľač, na svoje mozole, / malé máš síce, ale vlastné pole, / len chalupu máš, ale tvoju vlastnú, / máš biednu minulosť, lež budúcnosť šťastnú: / Už spadli centy z chrbta zhrbeného, / už vyšli hlasy z hrdla zamknutého; / k váhe poddaného kloní sa sloboda, / k váhe panskej pravda zbitého národa. Revolučné roky 1848/1849 mu priniesli veľa duševného utrpenia. Maďarskí gardisti ho spolu s jeho priateľom miestnym učiteľom Samuelom Šolcom považovali za nebezpečného a skoro zaplatil životom, keď ich ozbrojená skupina odviekla do hrochotského mlyna pod hrozbou odsúdenia na smrť.

Po revolúcii zbieral sily pre ďalšiu tvorbu. V priebehu päťdesiatych rokov

sa dostali na verejnosť len staršie diela: 1853 vychádza Detvan a 1858 Milica. Pre bachovský policajný režim sa síce verejne odmlčal na celé desaťročie, ale napokon ako protest reagoval v básni Svornosť (1857) pre almanach „Concordia“ (1858, zredigovali J. Palárik a J. K. Viktorin), ktorá podľa J. Viktorina „je síce veľmi krásna, ale trníeme, čo na to polícia povie“ (4. 9. 1857): „Ticho je u nás : hádam čušíme / pod bičom prísnych osudov, / hádam vystúpiť len sa bojíme / pred duchom, tým sudcom bludov : / len v spodnej, hádam, srdca temnici / dujú kameň zlostné boje / a škripi ticho : – ale v ulici, / v knihách – no všade, ticho je!“ (ukážka)

■ V SLUŽBE ĽUDU

V máji 1856 prišiel do Radvane pri Banskej Bystrici. Nikto neprešiel okolo radvanskej fary, aby sa tam nezastavil, aby ho tam nepohostili, pritom sám ani dobrého kabáta nemal. Prišiel sem však už ako známy, priateľmi vážený a ľuďom obľúbený.

V priebehu šesťdesiatych rokov bral na seba úlohu slúžiť ako básnik kultúrnym úsiliam a politickým potrebám národného hnutia. Veľká časť jeho lyrickej tvorby z tohto obdobia vznikla na základe vonkajších, tzv. príležitostných impulzov: Svätomartiniáda (1861) má charakter akejsi básnickej „správy“ o martinskom memorandovom zhromaždení; ako jeden zo zakladateľov Matice slovenskej napísal príležitostné básne aj k tejto významnej udalosti: Pamiatka na deň 4. augusta, Lipa cyrilometodejská, Pánu Štefanovi Moysešovi. Okrem toho pre Maticu slovenskú písal posudky na rukopisy slovenských literárnych prác.

■ SILNÁ OSOBNOSŤ

Sládkovič bol harmonická, vyrovnaná a vyrovňavajúca osobnosť: sen i skutočnosť sú surovinou jeho poézie, osud osobný i národný. Od polovice štyridsiatych rokov až do smrti bol A. Sládkovič vnímaný ako najväčšia žijúca básnická autorita na Slovensku,

čo s vrelým osobným zaujatím vecne zdôvodnil Ján Kalinčiak v stati Rozpomienky na Ondreja Sládkoviča (Sokol, 1862). Preto Sládkovičova poézia bola silným vývinovým impulzom v dejinách slovenského básnictva, dokázala získať pre slovenskú literatúru i nové mladé talenty. Uvedené dosiahol vďaka rozvinutiu svojich osobných predpokladov – vedel ideálne zlaadiť svoj talent s vnútorným životom i so spoločenským zápasom generácie. Do štyrovekej poézie vniesol podľa literárneho vedca Viktora Kochola „pátos myslenia a filozofovania“.

Sládkovič bol vlastenec – spájal slovenské so slovanským a všeludským, s ideálmi dobra a pravdy, krásy a lásky. Aj on viedol v sebe spor srdca a sveta, túžil a sníval, a jednako bol básnikom činu: Či snád víťazstvo chceme bez boja? / Či chceme pokoj bez nepokoja? / Či bez zásluhy pochvaly?

Pre súčasnosť je mimoriadne aktuálny Sládkovičov postoj k všetkým, s ktorými nesúhlasil. Ako uvádza jeho životopisec Ľudovít Grossmann v Nákrese života: „Sládkovič bol síce neohrozeným bojovníkom za pravdu, ale bojoval len proti zásadám, a nie proti osobám, a keď ich napádal, napádal len práva v pochybnosť uvádzajúce a šliaapajúce zámery, a nie osoby.“

■ VEĽKÉ A VZÁČNE...

Neoplýval hmotnými statkami, ale oplýval bohatstvom citu a ducha, myšlienok a nadšenia. V čase svojej choroby Andrej Sládkovič napísal tetke Máľke Hoičovej okrem iného i toto: „Ja sa dobre mám. Chýbajú mi len maličkosti: zdravie a peniaze. Menujem to maličkosťami, lebo čo človek stratiť môže, to všetko je maličkosť. Len to, čo večne trvá, je veľké a vzácné.“ Aj Dielo Andreja Sládkoviča zostalo, lebo je veľké a vzácné.

Po Sládkovičom úmrtí to na najbližšom valnom zhromaždení Matice slovenskej 7. augusta 1872 v prejave zdôraznil Ján Francisci: „U Teba každé slovo nová myšlienka, nový cit, nový obraz – a každá myšlienka, každý cit, každý obraz, nový obrat, nová hudba slova, jazyka, a to všetko v tak neposťiziteľne lahodných, a predsa tak prísne vymeraných pomeroch, v tak harmonických súzvukoch, že sa človek nazdá, že v tom svojvoľne prúdiacom sa potoku každá vlnka je kružidlom vymeraná, že z tej harmónie reči každý tón je Tebou a pre Teba schválne stvorený... Tvoja láska nezachodí sa ani slasťou, ani zármutkom, ale obživuje; hromy Tvojho hnevu bijú, ale nepárajú...“

Ján KULICH je neprehliadnuteľná osobnosť slovenského sochárstva

Majstrovské diela vo Zvolenskej Slatine

Text a foto: Jozef SLIACKY

Zvolenská Slatina je kolíska viacerých slovenských osobností. K tým najznámejším patrí akademický sochár Ján KULICH. Krátko po jeho úmrtí pred piatimi rokmi otvorili v jeho rodisku galériu, kde môžeme vidieť väčšinu jeho diel.

Bol absolventom Akadémie výtvarných umení v Prahe, kde ho viedol prof. Otakar Španiel. Spočiatku špecialista medailér sa vypracoval cez komorné diela k monumentom, ktoré dodnes dominujú slovenským mestám. Z tých najznámejších spomeňme Pamätník SNP vo Zvolene v tvare valašky, pamätníky v Duklianskom priesmyku a na bratislavskom Slavíne, sochu Juraja Jánošíka v Terchovej, jazdeckú sochu kráľa Svätopluka na nádvorí Bratislavského hradu...

■ MAJSTROVSTVO ROZHODUJE

Práve toto posledné dielo z roka 2010 vzbudilo kontroverzné reakcie, a to nielen z radov umeleckej kritiky, ale – a vari výraznejšie – z radov novodobých politikov. Tí nedokázali stráviť fakt, že Ján Kulich už v roku 1952 vstúpil do komunistickej strany. Samozrejme, prinášalo mu to lukratívne objednávky aj postavenie v akademickom prostredí, ale keby

Galéria Jána Kulicha vo Zvolenskej Slatine je v prevádzke päť rokov.

jeho práca nevynikala precíznosťou a osobným precítením, sotva by mohol vytvoriť dokonalé diela.

Politici a im prispôsobiví umelci vyčítajú Jánovi Kulichovi ideovú angažovanosť. Vidia v ňom predstaviteľa normalizácie, keďže v rokoch 1973 – 1989 bol rektor Vysoké školy výtvarných umení (VŠVU) a člen oddelenia kultúry ÚV KSS.

Toto jeho pôsobenie negatívne poznačilo generácie slovenských výtvarných umelcov,“ citujeme historičku umenia Zuzanu Bartošovú. V tom čase sa stal laureátom Štátnej ceny Klementa Gottwalda (1975) a národným umelcom (1979). Jeho dielo však ocenili aj na mnohých zahraničných výstavách, najmä jeho medailérsku tvorbu.

Azda by bolo slušné oddeliť politickú aktivitu od umeleckej vrátane kritiky. Politika pominie, ale umenie je večné.

■ KREŠŤANSKÉ NÁMETY

Ak sme spomenuli jeho politickú angažovanosť, treba uviesť aj menej zdôrazňovanú stránku majstrovej tvorby.

„Po roku 1989 za mu začalo dať v zákazkách pre cirkev, ktorá vtedy intenzívne stavala nové kostoly a nikto nevedel reliéfny výjav na oltári, resp. na vstupných dverách spraviť tak dobre ako on,“ vyjadril sa filozof Fedor Blaščák, ktorý sa venoval výskumu dejín na Katedre sochárstva VŠVU. Pripomenul, že to bol práve Kulich, kto svojim kolegom a študentom vyčítal v normalizačných časoch religiozitosť. „Kulich neohrozene dominoval výtvarnej scéne jednak politicky, ale tiež čo sa týka lukratívnych kšeftov,“ doplnil svoj pohľad F. Blaščák.

V rodnej Zvolenskej Slatine odkúpil Ján Kulich dom v centre dediny, do ktorého mienil sústrediť podstatnú časť svojho bohatého diela. Keď 15. marca 2015 zomrel, jeho príbuzní rýchlo nadviazali na túto ideu a už o štyri mesiace potom otvorili galériu, ktorá sa stala obľúbenou zastávkou milovníkov kvalitného umenia. Bližšie informácie o nej na <http://www.galeriajanakulich.sk/>.

Zuzana HANUŠTIAKOVÁ, učiteľka, recitátorka, zberateľka a spisovateľka

Išla po ceste, ktorou sa oplatí kráčať

Mária ANTALOVÁ, predsedníčka MO MS v Gemerskej Polome

Je veľkou udalosťou stretnúť sa s človekom, ktorý svojím pôsobením, ľudskosťou a elánom pre dobrú vec ovplyvnil veľa ľudí a ukázal im tak cestu, po ktorej sa oplatí kráčať. Takou je v Gemerskej Polome učiteľka, recitátorka, spisovateľka a zberateľka ľudových piesní a dlhoročná matičíarka Zuzana HANUŠTIAKOVÁ.

Matičiar, poslanci obecného zastupiteľstva so starostkou obce Mgr. Lilian Brondošovou ju pri príležitosti jej životného jubilea privítali na pôde Obecnej knižnice. Pozvanie prijali aj pracovníčky Domu Matice slovenskej v Rožňave, riaditeľka Zlatica Halková a kultúrne osvetová pracovníčka Tatiana Tomková. Sprievodným slovom sprevádzala pani Danka Červeňáková, pracovníčka Obecnej knižnice, a školáci zo základnej školy sprievode harmonikára Stanislava Gunára pripravili program. Veľa emócie do tejto slávnostnej atmosféry vniesla pani Júlia Zatrochová s básňami O štáti a Spomienka, ktoré napísala sama jubilanťka. Slávnosť sa niesla striedavo v znamení básní „hovoreného slova“ a piesní. Dve z nich v polomskom nárečí zaspievali matičíarky Júlia Zatrochová, Vladimíra Spišáková, Emília Fafráková, Mária Liptáková a Mária Antalová.

Emotívny príhovor, ktorý predniesla starostka obce Lilian Brondošová, bilancoval jej roky strávené

Učiteľka Zuzana HANUŠTIAKOVÁ je nositeľka Zlatej medaily Matice slovenskej za širokospektrálne aktivity aj na matičnom poli.

v škole a neskôr tvorivú spoločnú prácu v MO a v matičnom spevokole Svornosť. Z. Halková vyzdvihla prácu jubilanťky v MO nielen počas jej funkcionárskeho pôsobenia, ale aj

na kultúrnom a národnom poli. Priebeh bohatým životom Z. Hanuštiakovej pripravila Mária Antalová, predsedníčka MO MS. V príhovore pripomenula jej vzťah k rodnej slovenčine, recitácii, jej aktívny prístup k literatúre, ktorého výsledkom je kniha pod názvom Pramene. Učila deti nielen lásky k prednesu, k jazyku, ale viedla ich aj k spoznávaní dejín. V miestnej základnej škole vychovala mnoho úspešných recitátorov a ako erudovaná porotkyňa usmernila mnohých súťažiacich svojou odbornou radou, pomáhala i pri organizovaní recitačnej súťaže Kellnerova Poloma. V šesťdesiatych rokoch sa venovala aj ochotníckemu divadlu. Divadelná hra Štedrý večer zožala veľký úspech nielen v Gemerskej Polome, ale aj v okolitých obciach. Hru Posledný muž dokonca sama režírovala.

Začiatkom roka 1997 na obnovu zasadnutí MO MS zvolili Z. Hanuštiakovú za jeho prvú predsedníčku. Počas jej pôsobenia vo funkcii matičiar vykonali kus pocti-

vej práce. MO si vzal pod patronát súťaž v poézii a próze pod názvom Šaliarsky Matko a tiež súťaž Spievame piesne starých materí, žiakom základnej školy priblížili históriu MS a organizovali súťaže i formou kvízov. Výsledkom úsilia MO a jeho predsedníčky bolo založenie miešaneho matičného spevokolu Svornosť. V roku 1998 spolu so svojím manželom Rudolfom vydali Zborník ľudových piesní Povedzte mi, milá, milenká, ktorý obsahuje stojedenásť piesní napísaných v polomskom nárečí. V spolupráci s Obecnou knižnicou zostavila a jazykovo upravila zaujímavú publikáciu Slovník nárečových slov.

Aj po ukončení pôsobenia vo funkcii predsedníčky zo zdravotných dôvodov ostala Z. Hanuštiaková verná poslaniu Matice. Zaujíma sa o dianie v nej, zúčastňuje sa na akciách a podujatiach, ktoré jej kolegovia a kolegyne organizujú. Príkladom je Noc s Andersenom, kde svojím nezbudnateľným štýlom číta deťom rozprávky zo svojej knihy.

Za mimoriadne aktívnu činnosť pre Maticu slovenskú jej bola v roku 2008 udelená Strieborná plaketa D MS, v roku 2009 Strieborná medaila Cyrila a Metoda a pri jej okrúhlom životnom jubileu – sedemdesiatych narodeninách – ju matičné ústredie vyznamenalo Zlatou medailou MS. Pani Mgr. Zuzana Hanuštiaková je tiež členkou z galérie osobností obce Gemerská Poloma.

v rokoch 1939 – 1945. Hodnotenie tohto zložitého obdobia národnej existencie môže byť rôzne, ale v žiadnom prípade by sme ho nemali prehliadať, veď o. i. malo pozitívny vplyv na vývoj našej materčiny.

A ešte dôvetok: Predmetný článok Petra Vala vyšiel v SNN s dátumom vydania 14. 3. 2020. Osemdesiatemu prvému výročiu vzniku prvej Slovenskej republiky venovala redakcia primeranú pozornosť zaradením dvoch príspevkov uprostred tohto vydania SNN.

Ivan LUŽÁK

odborníkovi, v ktorej sú atribúty späté s jeho životom a prácou, ako aj ukážky jeho tvorby či pomôcky na výučbu postihnutých detí. O tomto rodákovi napísala knihu Viliam Gaňo – Vo svetle svojho rodiska.

Pani A. Šamudovská je aj vo svojom vysokom veku stále veľmi aktívna a srdcom zapálená matičíarka, čoho mohli byť svedkom aj riaditeľ členského ústredia MS Martin Fejko a tajomník MS Viliam Komora. Nielen títo vedúci predstavitelia MS, ale aj jednotliví riaditelia a zamestnanci D MS a OP navštívili vlní pamätnú izbu Viliama Gaňa počas porady a odborného školenia pracovníkov MS, keď ocenili pripravený program, ochotu, dobrosrdečnosť a pohostinnosť miestnych matičiarov a osobitne vysoko vyzdvihli prácu a pôsobenie jubilanťky, ktorá celý svoj život zasvätila poctivej a obetavej práci aj pre Maticu slovenskú. Nech je jej príklad povzbudením a inšpiráciou pre mnohých mladších nasledovníkov.

loch. Politika musí ísť teraz bokom, nech konajú iba skutoční odborníci. Urážky, arogancia, intrigy, slintanie po lukratívnych pozíciách – to teraz najmenej potrebujeme. Tento národ zo všetkého najviac si dnes želá prežívať ďalšie dni bez politického hašterenia a zbytočných stresov. To by si mali uvedomiť najmä naši politici, ale aj médiá.

Ak je pravda, že ľudia najviac spája spoločný nepriateľ, tak pravdou je aj to, že by ich malo spájať aj spoločné nešťastie. Naším nepriateľom nie je dnes Pellegrini, Fico ani Čaputová alebo Matovič – naším nepriateľom číslo jeden je dnes COVID -19.

Rudolf SLEZÁK

ČITATEĽSKÉ FÓRUM

Občas, len tak zo zvedavosti, si pozriem objednávky v hlavnom meste. Nuž, a minule ma zarazila objednávka vystavená 15. 1. 2020 subjektu SHARKAM B&B CATERING, s. r. o., na sumu 7064,40 eura s nič nehovoriacim predmetom plnenia: služby spojené s podávaním jedál. Pomyslite si, rovnako ako ja, o aké služby jednorazovo mohlo ísť za takú nemalú sumu? A tak som pátral a vypátral, že bola za obed po mestskej rade 6. 1. 2020 pre starostov a mestských poslancov v zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca.

Lukulské hody

Prečo teda halovci „transparentne“ nenapísali, že išlo o obed pre volených funkcionárov? Nuž, dôvod je jasný, len rátaťte spolu so mnou: starostov je sedemnášť, mestských poslancov štyridsaťpäť a primátor je zatiaľ len jeden (po trende, ktorý vládne na magistráte a príklade z Banskej Bystrice, možno budú dvaja...) – teda dokopy to je šesťdesiattri ľudí. Ak sumu 7064,4 podelíme 63 vyjde nám 112,1 eura...

Neviem, či naši volení predstavitelia jedli zo zlatých tanierov alebo čašníčky boli „hore bez“, ale aby na jedného účastníka stretnutia vychádzalo menu za vyše 112 eur, je pre bežného občana nepredstavitelné. Preto asi do objednávky radšej napísali tie „služby spojené s podávaním jedál...“ Je to vrcholne cynické, aby sa naši mestskí papaláši hostili za takúto nehoráznu čiastku. Pritom primátor Vallo zrušil v roku 2019 po dvadsiatich deviatich rokoch primátorskú štedrovecernú večeru pre osamelých Bratislavčanov s tým, že treba šetriť, a veď také akcie robia mestské časti... A to už nehovorím o horibilnom zvýšení dane z nehnuteľností.

Nuž čo, aj toto je príklad, ako sa teraz vládne v Bratislave. Primátor Vallo dopraje svojim lukulskými hody a odkázaným seniorom zruší aj kúsok vyprázaného filé so zemiakovým šalátom...

Jozef MIKULA

Ad.: Peter Valo: O svetovosti a našej materčine, SNN č. 11/ 14. 3. 2020

Žalostný stav našej jazykovej praxe

Vynikajúci a alarmujúci článok pod týmto názvom priniesli SNN – naše noviny, v uvedenom čísle. Ich kmeňový autor, citujúc aj spisovateľa Antona Laučeka, pranieje žalostný stav výučby slovenského jazyka v školách a jeho postupujúcu demontáž vo vzdelávacích inštitúciách (rozhlas, televízia) i vo verejnom živote vôbec.

Žiaľ, práve v tomto smerovaní spočíva naša „svetovosť“.

Pri hľadaní príčin tohto negatívneho vývoja sa obidvaja autori obzreli aj do minulosti a spomenuli napríklad maďarizáciu i socialistický internacionalizmus. Nasledujúcu pasáž musím ocitovať: „Naši susedia – Česi, Poliaci a Maďari – majú silnú tradíciu štátnosti.

Naša nová sa začala budovať ani nie pred tridsiatimi rokmi.“ A práve túto pasáž pokladám za jediné slabé miesto inak (ako som uviedol) vynikajúceho článku. Keď sa spomína tisícročná poroba v Uhorsku, nemožno sa skromne zmieniť iba o terajších necelých tridsiatich rokoch štátnosti a neuviesť prvú historickú slovenskú štátnosť

Dlhoročná matičíarka Anna Šamudovská a jej krásne jubileum

Uznanie a gratulácie do Trnavy pri Laborci

Lucia MARTONOVÁ, D MS v Michalovciach

Anna Šamudovská je dlhoročná a do dnešného dňa aktívna matičíarka MO MS v Trnave pri Laborci. V roku 2009 na jej podnet obnovili činnosť tamjšieho matičného odboru a následne ju zvolili za jeho predsedníčku. Počas rokov pôsobenia v tejto funkcii zamerala svoje úsilie na obnovenie slávnosti Gaňovej Trnavy ako pripomenutie na významného rodáka obce profesora Viliama Gaňa, ktorý vynikol v odbore československej pedagogiky, založil slovenskú špeciálnu pedagogiku a podpísal sa pod vznik prvých ústavov pre zdravotne postihnutých.

Vyvrcholením úsilia A. Šamudovskej bolo postavenie pamätníka a zriadenie pamätnej izby tomuto

Matiční funkcionári a blízki známi a spolupracovníci, ktorí prišli gratulovať do Trnavy pri Laborci matičíarke Anne ŠAMUDOVSKÉJ k jej krásnemu životnému jubileu.

sa mu vraj vtedy rozpadla a naši predkovia pobrali zo všetkého, čo na nej vlezol. Najviac závidia, nenávidia, zloby, klamstiev, úskokov... Koľko tejto plagi

neznamená, že by nad našimi hlavami nepoletovali alebo nekrúžili aj iné nešťastia, ktorých následky nikto z nás nedokáže odhadnúť.

Hermesove dary alebo sto dní

ostalo medzi ľuďmi až do dnešných čias, sme sa mohli presvedčiť pred voľbami, ale aj počas celého predchádzajúceho obdobia, keď heslom dňa bolo: Urobíme vám zo života peklo. Ani v Shakespearových drámach nenájdete viac zloby, akéj sme pozažívali... Dokonca aj starý Hermes asi usúdil, že tej neverzvučnosti je už na svete dosť, a zmíkol na svojom Olympe. To však

Na jedno by sme však v tejto ťažkej situácii pre celý svet a aj pre naše Slovensko nemali zabúdať – pokoj zbrani je to najdôležitejšie, čo dnes potrebujeme. Poďakujeme sa odchádzajúcej vláde, zvlášť jej premiérovi, za to, čo urobil pre záchranu našich životov a zdravia. A doprajme novej vláde sto dní pokoja, aby nás presvedčila o svojich schopnostiach a statočných úmys-

BESEDNICA

Keď sa preberie zo spánku mytologický boh Hermes, opäť obyčajným smrteľníkom vyvedie dajakú lotovinu. Ako vtedy, keď zostúpil z Olympu a v prestrojení za obchodníka putoval po svete. Ťahal za sebou káru doplna naloženú všelijakými chorobami a špatnosťami. Zaviazal ich do vrec a chodil s nimi od národa k národu. Každému sa ušlo z jeho tovaru, pretože ho rozdával zadarmo. Ľudia verní svojej letore sa na tovar ulakomili, a keďže nebolo treba zaň platiť, brali si ho do zásob i pre svojich potomkov. Tak to bolo aj keď prechádzal cez naše územie. Kára

Šatnica bude šit' rúška

Šatnica Matice slovenskej v Martine rozširuje okruh ľudí, pre ktorých už šíje ochranné rúška pred koronavírusom. Doteraz ich pracovníčky šili pre zamestnancov ustanovizne po celom Slovensku. Od pondelka 23. marca 2020 rozšírili výrobu pre verejnosť. Z bezpečnostných a hygienických dôvodov sa budú na pracovisku Šatnice MS nachádzať vždy najviac dve zamestnankyne. Z kapacitných dôvodov si schopné ušit' okolo 20 rúšok denne, preto Matica slovenská prosí verejnosť o pochopenie. Rúška v obmedzenom množstve budú určené predovšetkým pre zraniteľné a sociálne slabé skupiny obyvateľstva, ktoré nemajú možnosť kúpiť si rúško v obchode či u súkromného podnikateľa. Tí získajú rúška bezplatne, s výnimkou zaplatenia poštovného. Zároveň prosíme ľudí o rešpektovanie bezpečnosti a zdravia pracovníčok šatnice, pred prevzatím rúšok je nutné vopred sa s nimi telefonicky dohodnúť na telefónnom čísle 043 381 2841. Vyzdvihnúť si ich bude môcť len jedna zdravá osoba pri dodržaní hygienických a bezpečnostných pokynov na vrátnici druhej budovy Matice slovenskej v Martine na Ulici P. Mudroňa 1.

Veronika MATUŠKOVÁ,
hovorkyňa MS

FEJTÓN

Povinné nosenie rúšok má nečakané pozitívne vlastnosti. V priebehu krátkého času veľa slečien, niekedy nazývaných staré dievky, našlo nápadníkov. Najmä z radov tých, ktoré, hm, ako to jemne povedať, neboli dosť fotogenické. Keď vidno z človeka oči, obočie, kúsok čela, účes a gumičku dopredu pritiahnuté uši ťažko hovoriť o láske na prvý pohľad. Moslimské dohadzovačky sobášov o tom vedia svoje. Thornton Wilder napísal v roku 1938 komédiu, ktorá sa hrá doteraz pod názvom Hello, Dolly.

Pandemická doba

Ako to na tomto svete v čase pandémie býva, metrosexuáli a celebritky sa neuspokojili s komerčnými zdravotníckymi pomôckami, fasovanými zo štátnych hospodárskych rezerv. Ctihodné vraj dámy uprednostnili rúška svetových módnych značiek. Výrazné logá ručne vyšité zlatou niťou hneď pri koreni nosa. Nech vidno, že mám na to. Alebo môj sponzor. Kde si kupovala rúško? V lekárni za päť eur? Že sa nehanbiš vyjsť na ulicu. Pozri na moje, ja som ho kúpila u môjho módneho návrhára za sto. S certifikátom originality a podpisom tvorcu. Aj môj kaderník má také. Vo Viedni sú vraj dostať aj po dvesto. Ale tam sa teraz nedá zbehnúť na nákupy. Strašnú dobu žijeme. A už si sa podpísala pod petíciu za vládnú podporu pre chudobných hercov a úbohé bábkoherečky?

Povinné nosenie rúšok a karantény mali aj nečakané zádrhy. Tiež dámy, ktoré investovali ťažké peniaze do úpravy svojich pier, zrazu nemohli svoje kačacie zobáčky predvádzať na verejnosti. Pokiaľ kaviarne sú verejnosť. Návratnosť hyalurónových a nevedno akých injekcií je vážne ohrozená. Reťazovou reakciou sa to odrazí na príjmoch výrobcov rúžov a estetických chirurgov. Experti OSN predpokladajú následkom koronavírusovej pandémie celosvetový pokles hospodárskeho rastu.

Preukazovanie totožnosti občianskymi preukazmi v tejto pandemicko dobe má miere žartovný podtón. Háďaj, či som to ja podľa očí. Z policajného opisu výzoru Štúra podľa zatykača z meruškeho roku by zostalo len to, že má gaštanové vlasy a nosí bajúzy a bradu. Spolky výtvarných umelcov navrhli aké-také riešenie. Každý občan bude mať na rúšku povinne domalovanú neviditeľnú časť tváre. Návrh zatiaľ neprešiel. Pri našom stupni korupčného správania by sme sa stali najkrajším národom na svete. Na vývoj priehľadných rúšok Európska únia by možno poskytla grant. Aspoň desať miliónov eur. Kým by u nás ich pridelenie prešlo schvaľovacím procesom, bolo by po pandémii. Navyše čínske firmy by ich už dávno ponúkali na internete za pár centov. Naš štát by ich, ako je našim národným zvykom, nakúpil po eure. Podľa auditorov OLAF – Európskeho úradu pre boj proti podvodom, sa viac ako štyri miliardy eur z finančných prostriedkov Európskej únie minulý rok prešustrovalo a odporučil vymáhanie 371 miliónov eur z fondov pre ich zneužitie.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Grémium predsedov krajských rád MS zasadalo v Kremnici

Vyjadrenie uznania za prácu v matičnom hnutí

Text a foto: Martin HAJNÍK

V rámci osláv stého výročia založenia Miestneho odboru Matice slovenskej v Kremnici súčasne zasadalo aj grémium predsedov krajských rád Matice slovenskej ako poradný orgán predsedu MS. Na úvod sa prítomným prihovoriť Milan Štefan Rybársky, predseda MO MS v Kremnici, ktorý vyjadril úprimné poďakovanie kolegom, že spojili svoje zasadnutie s oslavami matičiarov v Kremnici.

Pracovnú časť rokovania otvoril predseda MS Marián Gešper. Prítomných informoval o aktuálnej situácii v MS, vyslovil uznanie krajským radám MS za ich činnosť na poli matičného hnutia v ostatných štyroch rokoch. Krajské rady boli v tomto ohľade oporou stability Matice slovenskej a prispeli k podpore aktivít miestnych odborov. Počas tohto roka zasadnú delegáti miestnych odborov opäť, aby zvolili členov krajských rád, ktorí sú ich zástupcami v regionálnych krajských orgánoch.

Hlavným bodom rokovania boli snemy krajských rád, ktoré sa po štyroch rokoch uskutočnia v každom kraji. Všetci prítomní zástupcovia jednotlivých krajských rád informovali o dátumoch konania týchto snemov a koordinovali vzájomne svoje zasadnutia. Samotné nominácie, teda návrhy na kandidátov na predsedu a členov kraj-

Nedávnu storočnicu MO MS v Kremnici si predsedovia krajských matičných rád uctili aj tým, že svoje rokovanie uskutočnili v tomto meste, kde ich privítal tamojší predseda MO MS Milan Štefan RYBÁRSKY (vľavo stojaci).

moch konania týchto snemov a koordinovali vzájomne svoje zasadnutia. Samotné nominácie, teda návrhy na kandidátov na predsedu a členov kraj-

ských rád, treba zo strany predsedov miestnych odborov MS zaslať najneskôr do štrnástich dní pred konaním krajskej rady predsedovi krajskej rady alebo tajomníkovi krajskej rady príslušného kraja. Matica slovenská vyčlenila približne štyritisíc eur na konanie krajských snemov. Každý snem bude zastrešovať jeden z domov Matice slovenskej, ktorý sa nachádza najbližšie ku konaniu snemu.

Napriek dobovým predsudkom sa nevzdala sna pomáhať chorým

Prvá slovenská lekárka Mária BELLOVÁ

Lubomír ŽILA – Foto: archív autora

Mária Bellová pochádzala z početnej rodiny evanjelického kňaza a učiteľa Štefana Bellu. Narodila sa 10. novembra 1885 ako piate z siedmich detí na fare v Liptovskom Petre. Hoci rodina žila skromne, usiloval sa zabezpečiť deťom dobré vzdelanie, ale iba synom. Súhlasila totiž s tradičným názorom tých čias, že žena sa má starať o manžela, deti a domácnosť.

Mária bola nedeťské dieťa, preto do ľudovej školy chodila nepravidelne. Väčšinou sa učila doma s otcom, ktorý miloval klasicistickú rímsku a grécku literatúru. Keď mu zoslabol zrak, Mária mu často vyhladávala v slovníkoch rôzne slovička. Štefan Bella bol prekvapený, koľko si ich dcéra pamätá, a tak ju začal učiť latinčinu a gréčtinu. Rozhodol sa, že jej dopraje vyššie vzdelanie ako len mešťančanku. Nakoniec skončila štúdium na evanjelickom lýceu v Banskej Štiavnici.

Mária študovala s výborným prospechom a 26. novembra 1910 ju čakala slávnostná prisaha. Žiaľ, jej otec sa promócie nedožil. Pretože lekárskeho diplomu mohla získať až po absolvovaní praxe, nastúpila do psychiatrickej liečebne v maďarskom Pécsi. Vydržala tam rok a pol, ale prostredie ústavu i pacienti ju desili. Požiadala o preloženie a dostala sa do Trenčína, kde pracovala na chirurgii, potom vďaka úsporám a finančnej pomoci brata a sestry odišla na rok do Berlína a na krátke študijné pobyty do Paríža a Bruselu. Mladá lekárka, vyzbrojená vedomosťami i praktickými skúsenosťami, sa rozhodla vrátiť domov. Nemala peniaze na založenie vlastnej ordinácie, preto požiadala úrady o pri-

Prvá slovenská lekárka Mária BELLOVÁ

delenie miesta. Nepochodila, a tak na lekársku dráhu vykročila v Sedmohradsku až v roku 1913. Zanedlho však vypukla prvá svetová vojna a nemocnica, kde pracovala, sa zmenila na vojenskú. Len pár kilometrov od frontu Mária Bellová už ako hlavná lekárka na chirurgickom

oddelení bojovala s nedostatkom obväzov, liekov i jedla. Chcela chorých zachraňovať, ale musela sa bezmocne prizerať, ako pomaly umierajú. Po vojne sa chcela vrátiť domov. V januári 1920 požiadala ministerstvo zdravotníctva novovzniknutého Československa o miesto lekárky na Slovensku. Napriek nedostatku lekárov i sestier a vysokej úmrtnosti jej poslali zamietavé stanovisko. Podarilo sa jej to až vďaka spolužiakovi, ktorý bol primárom na chirurgii v Košiciach. O päť rokov, keď sa jej zhoršilo zdravie – trpela chronickým ochorením pľúc, využila šancu pracovať v detskom sanatóriu v Dolnom Smokovci.

Keď k sedemdesiatinám dostala vysoké vyznamenanie, zľakla sa, že bude musieť prestať pracovať. Do dôchodku odišla až v roku 1957. Žila striedavo v príbuzných na Morave a u synovca, evanjelického farára Jána Chalupku v Příbovcich. Zomrela v roku 1973, desať dní po dovŕšení 88. narodenín. Jej urnu s telesnými pozostatkami uložili do spoločného hrobu k sestrám, Želmíre Bellovej a Olge Chalupkovej na cintoríne v Příbovcich. Až po takmer troch desaťročiach ju previezli a slávnostne uložili na Martinskom národnom cintoríne.

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajú telefonicky:

043 / 3812 838

0918 / 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk

cez formulár:

www.snn.sk/index.php/predplatne

poštou: Slovenské národné noviny

P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné:

28,- €

Polročné predplatné:

14,- €

Štvrťročné predplatné:

7,- €

Účet na úhradu predplatného:

IBAN: SK28 7500 0000 0040 0786 8337

Variabilný symbol: 821020 - Do poznámky uveďte meno a priezvisko odberateľa.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V dvojčísle 9 – 10 sme priniesli obsiahly rozhovor s bývalým slovenským hokejovým reprezentantom Zdenom Cigerom, ktorý sa v súčasnosti venuje svojej mládežníckej akadémii, kde vychováva hokejové talenty. Na otázky o momentálnej neradostnej situácii v slovenskom hokeji a hokejovom dianí odpovedal kriticky a nekládol si obrúsk pred ústa ani v hodnotení „zlatých chlapcov“, ktorí momentálne slovenský hokej kormidlujú a podľa Cigerovej mienky nie vždy najšťastnejšie. Pýtali sme sa vás, či aj on má zlatú medailu z MS zo šampionátu z Göteborgu v roku 2002. Otázka zrejme vyvolala rozpaky, ale kto pozorne čítal spomínané interview, dozvedel sa, že Zdeno Ciger sa na tomto šampionáte nezúčastnil, preto zlatú medailu z vrcholného hokejového podujatia (MS) nemá. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Eva Szalóová, Trnava; Jakub Kovalčík, Dudince; Oto Majerský, Nitra.

• Ako sa volá miesto v Ukrajine, kde sa našli masové hroby povraždzených poľských dôstojníkov v druhej svetovej vojne?

Svoje odpovede posielajte na redakčnú adresu alebo na kontakty uvedené v tíraži našej administrátorky Lubici Rišiaňovej do 6. apríla t. r.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

30. marca

– v Krupine sa v roku 1820 narodil evanjelický kňaz Andrej Sládkovič (vl. menom Braxatoris), najvýznamnejší básnik štúrovskej generácie, autor lyrickej básnickej skladby Marina a eposu Detvan († 20. 4. 1872); 200. výročie

– pred sto päťdesiatimi rokmi (1865) zomrel v Prešove gréckokatolícky kňaz, básnik, dramatik, publicista a buditel rusínskeho ľudu Alexander Duchnovýč (* 24. 3. 1803)

31. marca

– pred pätnástimi rokmi (2005) pápež Ján Pavol II. rozdelil slovenskú cirkevnú provinciu na dve časti; v západnej zriadil Bratislavsko-trnavskú arcidiecézu a v východnej povýšil na konkatedrálu a vo východnej povýšil Košickú diecézu na arcidiecézu

1. apríla

– od roka 1900 i pripomíname Svetový deň vtáctva, spojený je s menom Otta Hermann, ktorý žil a pôsobil v Brezne, pôvodne bol tento deň spájaný aj s oslavou stromov

2. apríla

– Medzinárodný deň detskej knihy; oslavuje sa od roka 1967 a viaže sa k dátumu narodenia dánskeho spisovateľa H. Ch. Andersena (*1805)

– pred pätnástimi rokmi (2005) zomrel pápež Ján Pavol II (vl. menom Karol Wojtyła), ktorý stál na čele rímskokatolíckej cirkvi dvadsaťšesť rokov a bol prvým slovanským pápežom vôbec; narodil sa v poľských Wadowiciach (*1920)

– známy keramikársky majster Michal Parikrupa-Šipár, zakladateľ tradície pozdišovskej keramiky (*1909), zomrel pred pätnástimi rokmi v Michalovciach (2005)

3. apríla

– pred dvadsiatimi rokmi (2000) zomrela v Bratislave architektka Gabriela Cimmermannová, nositeľka Ceny Dušana Jurkoviča za dotvorenie hotela Slovakia v Žiline a iných stavieb v tomto meste (*1934)

4. apríla

– vojská 2. ukrajinského frontu s rumunským tankovým plukom oslobodili Bratislavu; 75. výročie – v Čadci sa pred deväťdesiatimi rokmi (1930) narodil televízny režisér a spisovateľ Ernest Stredňanský, ktorého v roku 1981 odmenili najvyšším televíznym ocenením USA cenou Emmy Awards; v roku 1968 emigroval do NSR, kde pôsobil ako hlásateľ stanice Slobodná Európa; neskôr odišiel do USA, kde pracoval v Hlase Ameriky

5. apríla

– v roku 1945 na slávnostnom zasadnutí Slovenskej národnej rady (SNR) a vlády obnovennej Československej republiky (ČSR) v Košiciach bol prijatý Košický vládný program. – pred sto rokmi (1900) sa narodil britsko-kanadský autor bestsellerov Arthur Hailey, ktorý si celosvetovú popularitu u čitateľov získal románmi Hotel, Letisko či Kolesá

(se)